شاكر مصطفى

زمانه حكايه‌سی

ياخود

فوزی

قزانده، شرف مطبعه‌سی

КАЗАНЬ.

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ ШАРАФЪ

подъ №№ „Болгаръ".

قاتش تورمش.

«... مونه شول... قایچاغنده بو حدلی
تونگه چاقلی، زارقتروب اولتورتولری..
اون ایکی ساعت بوله. ألیده کیلمی.
تیاتر ایمش! نی بار ایکاندر بو تیاترلرنده!
عمرمده بر تاپقر بارغان ایدوم، هیچده
قزغی یوق. ایچ‌ماسام آط کامیتی بولسه
جوانچ‌لی بولا. اوف.. . یا ربم! توبه
توبه. گناه‌لیده بولامدر بلکه. ایرمدن
بورچلوب اوتورام بوبیت گناه اش.
الی بر قاراغانده شکر قیلورلغم‌ده بار.
باشقه توفیق‌سز ایرلر کبك آشاب
اچووی یوق. ناچار اشلری یوق.
عقللی، یموشاق کوڭل‌لی. شونده‌ده‌بولسه
بودنیاده‌اویلاغانچه چغوب بتمادی شول..
مین بر بای قزی، بر ملاغه، یایسه
مغزومغه باروم استابیکه بولورمن
صیده حرمتده بولورمن دیب اویلا

ایدوم. مونه ایندی اُتییم کورسون کیاوینی! یاربم اگر بلسه ایدی، بونگ تورلی کفرلککه توشوب سویله‌گان سوزلرینی... برکون توتمای اویدن قووار ایدی. شول شول! آبرازونوی اورصچه اوقوغان. قارالغان. نی حدلی بولغه توشرمکچی بولسه‌مده بولدرا آلمیم. بونیندی بنده، ای خدایم اوزک توفیق بیر! آلای دیسه‌ک توفیق‌سزده توگل؛ نمازلی نیازلی. اوقومش‌لیده. شونده‌ده‌بولسه، جیغان نایسان یغمورینه ایشان حضرتدن اشکورتوب آلغان صووم بار، شونی تاغی برتاپقر اچوروب قارارغه کرك. ایکی مرتبه اچردوم. برده آلشونمادی. بلکه اوچ‌که طولو کیره‌کدر. ایندی بویولی، مکه توپراغیده قروب صالورغه کیراك. تیز قایتور ایندی. نمازمده دعالرمده اوقولمغان...»

***

فخر النسأ، ایسکیچه‌گنه فکرلی بای برتاتارنگ بردن برقزی؛ فوزی افندینگ خاتونی ایدی. عائله تربیه‌سینگ بیرگان بیمشی بوله‌رق، فخر النسأ، دنیاغه تورمش‌قه عادتچه، آغای انی‌ده‌

گی قاراوی ایله قاراب، ایری فوزی افندینـڭ یڭی فکرلری آڭـا بتون بتون یـات طیولا، کوب وقتلرده ایرینه اچ پوشورغچ سوزلر چغاروب اوزیده طنچسزلانه ایدی. فوزی چندنلق تدبیرلی بـر یکت بولغانغه خاتونی‌نڭ آچوون، قابارتمـای کولـکی برلن گنه اوزدره. فخرالنسـا ٔ نی حـدلی پوشونـه باشلاسه‌ده صالقون قان ایـله، سوزنڭ آصلن آڭلاتورغه توروشه ایـدی. لـکن بولار باریـده خاتونینه تأثیرسز قالا ایـدی، فوزی‌ده بونڭ ایچـون پوشونمای، کوبره‌ك وقت ایـکی آراده چقغان فکر باشقه‌لغی اولـگیچه‌اوك ایکی یاقـده قالالر ایـدی. فوزی اوزی، فخرالنسانڭ فکرن آلماوده اختیـارلی ایدوگینی سویـله‌ب، اوز سوزینـه‌ده اشانو اشانماوده خاتونینی‌ده اختیـارینه صالا ایـدی. حتی فوزی، خاتونی‌نڭ بوزوق فکرلرن توزاتو ممکن توگلـ لـگینی آڭلاغان، شونڭ ایچون بوـ توغریده قول سلته‌گان ایدی.

فخرالنسانـڭ آتاسی زیـن الدیـن آبظ‌ی ایسکیچه‌گنه بر کشی بولسه‌ده،

اول حدلی، یـگی‌لك‌گه قارشی توگل؛ عمومی اشلرده بولغان حرکه‌لرنی آڭلاب یتنه آلماسه‌ده، یاشلرنی زور اشلرگه قوشله‌لر، دیب یاراتوب بتماسه‌ده سودا اشلری ایچون، دنیا علمی روس تلی کیره‌ك دیگان فکرده ایدی.

شونـك ایچون بتون دولتی یالغز آڭاغنه قالاچق قزینك کیاوینی‌ده، مایه (صوما)نی کیموت‌ـمای اش یوروتـه بلورلك، آڭلی بلملی، توفیق‌لیغنه برـیکت بولسه ایدی دیب تلاگان؛ وبوـتلاوی اوزرینـه، فوزینك جاوچیلاون قایتارمای، اوز یورطینه آلوب اشلرینی کیاوینه تابشرغان ایدی.

فوزی افندی أوّلده‌رك بوفامیلیاغه قوشلووده بایتـاق اویلانغان بولسه‌ده، فـکر ومسلك‌چـه بولار ایـله عمومی اش‌لر باشقارو چیـتون بولاچاغیـنی آڭلاغان بولسه‌ده، تورلی یاقدن بولغان سبب‌لر اوستینه، اوزیده بـر آومالی، یـکت اولغانغه، «خداغه تابشروب» دینلـگان توسلی گنه، بیلـگوله‌گان؛ وبو فامیلیاغه کیاو بولوب زین‌الدین آبطی‌ـنـك سودا یول‌لرینی رەتـله‌ب، کانتور

اشلرینی‌ده تمام قولغه آلغان، قائن آتاسن طنچلندرغان ایدی.

مگر، یورط اچنده‌گی مصارف‌غه فخرالنسانڭ توتا بلماس‌سزلگندن کیره گندن آرتق توتولا، همده هروقت أیته تورغان سوزی «جارلی جیتو-شمگان کشیلر کبی، قسولوب تورورغه کورشی بلش‌لردن اویات» دیگان قاراوی اوزره قلندره ایدی.

زین‌الدین آبظی یوغاریده أیتولگانچه، یکی اشلرگه قاتوشوب یورماو معنی‌سی ایله ایسکی فکرلی بولسه‌ده، کیاوینڭ فکرینه قارشو کیلوبده یورچومی اوزیده یورچولمی ایدی.
دروست، قایچاغنده کیاوینڭ یازو استالنده صورتلی ژورنال‌لر، ائقافده بیك‌کوب روس کنیگه‌لری ایله طولغانی کوروب، همده قوزینڭ کیچ‌لرده تیاترلرغه یوروینه — بونی بر جوانچ دیب بلگانگه-کوڭلندن اوکفایسزلنو-براق قالسه‌ده، بردن کیاوی ایکنچی‌دن اشلرن ره‌ترله‌ب تیگز آلوب بارغانینی اویلاب قول سلته‌ی ایدی.

فوزیده، یورط تورمشنده هر ایکی

یاقنی اوزینڭ یاڭی‌لگی، قاینش‌لرینڭ ایسکی‌لگینی یایسه ایکنچی تورلی أیتکانده: غرب خلقی، هم شرق خلقی‌نڭ عادتلرینی صاقلاب، ممکن قدر یورت طنچ‌لغی بوزولماسون ایچون، توگال‌لرگه؛ هر ایکی تورلی تورمشده اورتاقلاشرغه توروشه ایدی، آنڭ غرب خلقی تورمشینه بورچولماسه‌لر، اول‌ده آلارنڭ شرق عادتینه رعایه ایدولرینه پشونمای ایدی.

قاینش یاغندن فوزی افندی ایچون بو توغریده بورچو بولماسه‌ده، فخرالنسا اوزینڭ تدبیرسزلگی سببلی کوب وقت ایری‌نڭ خاطرن قالدره ایدی؛ فوزینڭ صاچینه، میوغینه، کیوم‌لری توغریسنده سوز چغاروب، یازو اوستالنده تورغان آلبوم ایچون «گناه‌لی بولاسڭ شولارغه قاراب اوتوراسڭ! تاغیده آنده ئلله نیندای مارجه صورة‌لری بار، مین بو اشلرگنی یاراتمیم» دیب سویله‌نوب یوری باشلای ایدی.

دروست قایچاغنده فوزی، کیچ ایله آلبومنی آچوب بیك تیران اوی‌لارغه طالا ایدی. اول قایسی چاق‌لرده بوگا قاراب چرایی اوزگاره کوزلری :اشله‌نه‌ی

آخردن کیك‍ٔ صولش ایـله یورونورگه توتونه ایدی. فخرالنسا بەبلەنه باشلاسه «بار زنهار اوز بولمەڭگه اوقی بیر دعـالرڭنی! میـن سیڭا نیك اوقیسك‍ٔ دیب پشونمیم ایچ» دیب قالا ایدی.

فوزی‌نك‍ٔ یـازو بولمه هـم یوقی بولمەسی آیرم بولوب فخرالنسا ایچون آیرم ایدی. شرق‌عادتی‌یاغندن‌خاتونی‌ألك بوڭا قارشی کیلوب ماتاش‌سەدە، فوزی: سیڭاقایچان، تانوش‌لرك‍ٔ خاتون‌لر کیله، آلارمیندن قاچالر؛ میڭا کیلـگان‌ایرلردن سین قاچاسك‍ٔ! دیب قناعتلندرگان‌ایدی.

شونـدەده بولسه، فوزی‌نـك‍ٔ کوڭلی ایك‍ٔ آچق ساعت‌لری، طشده بولغـان چاقلری ایـدی. اول ایرتـه توروب کانتورغه بارغانده توتقوندن قتولغـان کبی چغا، قایتقانده آیاقلری آطـلار آطلاماس کیله ایدی.

بوش کون‌لرده، بیرام وروسلرنك‍ٔ پرازنیك‌لری سببلی، صاتو ایتولمگان کونلرده، فوزی کوندز کون بویی کتبخانەلرده، کیچ ایله کوبرەك‍ٔ، تیاترلرغه یـ ایسه، تورلی جمعیت‌لرده لیکسیەلر طڭلارغه باره ایدی.

بارەی قالغان کیچلردەدە کیچ‌گی آشنی خاتونی ایله برگه آشاسه‌لردە، یورت تورمشینه کرشلی عادتچه‌سوزلرنی قسقه‌غنه سویله‌ب بتره‌ده کتاب یاغزیته اوقورغه توتونا ایدی.

شولای ایتوب، فوزینك کونی‌ساعتی عمری، عمومی اشلرگه قاتوشمی، تاوش‌سز، طن‌غنه آقغان آغم کبی بر کویده‌گنه آغه ایدی.

***

برقاراغانده فخرالنسأ اوصال خاتون توگل ایدی. اول، باروب تورغان «الله بنده‌سی» دیب أیتوله تورغان‌کشیلردن ایدی؛ هیچ کم‌گه اوصال‌لق تلامای، قولندن کیلگانچه کشی‌دن ایزگولکنی قزغانه تورغان توگل؛ صاف کوکل‌لیگنه دیندار برخاتون ایدی. آنچق بیلم‌سز تربیه‌سز قالغانغه، سویله‌گان سوزلرندن قیلنوشلرندن آڭلاندیغی کبی‌بریاقلی‌غنه ایدی. قسقه‌رەق بویلی، طوپاس‌غنه گودەلی، طولی‌غنه بوزلی، توسکەدە گوزل دیرلك‌اوك ایدی.

اول‌ایرینی یاراتمی توگل، یاراته‌حتی بیك یاراته ایدی. لکن شول بیك

ياراتقان ايری ايله، خلقمزنڭ «دين»دن
ديب اشانغان عادتلرگه بيرلوب، ياشدن-
اوك چنقغان بولغانغه، آنڭ قيلنوشلری،
ايله اوزينڭ «دينـدارلق» سيزنولری
آراسنده بەريلمشولر بولوب، هيچ نيگه
جوراغه بلمای حيران حيران يوروی،
ايرينەبازنور بازنماسقنه سوزنی باشلای
ايدی.

كوب وقت دەاوزينڭ دينی سيزنولرينه
ايری باغندن تيـگان كبی كورنوب،
صاف لغی سبىلی پوشونه، ايرينەده بيك
قزق اچ پشورغچ شلتەلرده بولونەايدی.

فوزی نڭ قائن آناسی، مهربـانو
آبصطای ايسه، حقنده «فخريه، آناسی نڭ
قزی» دينلوردای خلق وعادتدەايدی. لاكن
اول، كياوندن بيگرەك قزينـڭ حالينه
آچينه، آنڭ كوب وقت يالغز موڭايوب
اولتروينی قزغانه ايدی. بونڭ ايچونده
بروقت قزينی كياوی ايله تياترگه برگه
بارورغه ديملەب قويغان، فخرالنساده كون
لرنڭ برسنده، فوزيدن، اوزينی ده آلوب
بـاروينی صوراغـان، فوزی بر آز
اويلانوبراق تورسەدەوعده بيرگان ايدی.
شول كونده آنالی قزلی، آتـالرينه آط

کامیتینه بارامز دیب ایتوب قویغان‌لر،
(چونکه زین‌الدین آبظی آط کامیتینه
بارورغه قوشه ایدی) فخرالنساده کیچ
فوزی قایتوغه کیونوب حاضرله‌نوب
تورغان ایدی. فوزی قایتدی؛تیاترگه
حاضرلنگان خاتونی‌آچق چرای ایله قارشی
آلوب تورغانده فوزی، نی کورسون!
خاتونینه قاراب توردی‌ده، نی حدلی
کولمه‌سکه توروشسه‌ده توتونا آلمادی؛
بیك قچقروب، نیچه وقت‌لر توقتامای
اچون‌توتوب کولدی. چونکه فخرالنسانك
اوستونده، بیك یالتراوقلی قیمتلی یفك
ماتیریا کولمك، حتفه طشلی، چیتینه
اوقالی پورزومینت‌لر قاه‌چات‌لر توتقان،
میخ اچلی کامزول، باشنده «لاحول‌لر»
ایله انجی‌گه مانولوب اشله‌نگان قالفاق
موینونده طولقون طولقون آصلغان
تورلی انجو ویالتراوقلی تاشلر، صاچ
طلومینه چالتور چولتور ایتوب آسقان
ئلله نی حدلی آلتون تنکه‌لر؛ قسقه‌سی
تمام جیونغه بارغان بای خاتون‌لری
روشنده کیونگان. قوزغالوب بر ایکی
آدوم آطلار اطلاماس، دینگز طولقون-
ری کبی شاولاغان تاوشلری بتون

ایو اچینی آلا ایـدی. بو آراده فوزی، خاتونی‌نڭ‌قولینه‌یوزینه کوزلری‌توشوب، بارماق‌لری قزل‌بویاو (قنا) ایله‌بویالد-یغنی، یوزینی قورچاق کبی کرشانلنوب تش‌لرینی قارالتدیغنی (*) کورووی ایله، یکی‌دن‌توتونمای‌تاوشلاب‌کولوده‌ایدی.

ایرینڭ بوحـدلی کولوینی برنچی مرتبـه کورگان فخرالنسأ، اولـده‌رەك آکـلاشمای تورسه‌ده، صوڭراق اوزندن کولدیگنی سیزوب، نشئه‌سی بتونـله‌ی سوندی.

فوزی بر آز حال جیغاچ، تیاترگه بو قیافه‌ده بارو کیلوشمادیگنی، بونده‌تیاتر اورنینه اوزمز تیـاتر بولورمز، دیب آکـلاتمقچی بولسه‌ده، فخرالنسأ بوکا حیران اولوب، صوڭنـدن ، ایری‌نڭ سوزینه اشانغانلقدن توگل، قوری بر بوی صونغانلقـدن ، اوستون بـاشون آلمـاشدروب عـادتچه بر تورلی آرو کیوملرده‌گنه بارورغه مجبور بولغان ایـدی. لکن آنـده بـارغاچـده، فوزی خاتونینی‌آلوب بارغانینه‌اویالدی

(*) ایسکی تورمش تـاتـارلرنڭ بـای خاتون‌لرنده‌غی عادة.

هم اوکندی. چونکه فخرالنسأ، قچقروب سویله‌ر، تورلی نرسه‌لرگه، کشیلرگه بارماقلری ایله تورتوب کورسانور، یاق یاغینه قارانوب، توبه‌لرگه دیوارلرغه حیران حیران اوزاق زمانلر، بورلوب قاراب تورور ایدی. سیرالک گنه اوچراغان کله‌پوشلی کشیلرنی کورسه، باشقه‌لرغه قاغلوب قاچوب کیته باشلار. قول یاولغی ایله همان یوزن قاپلاب یورور ایدی.

بوحال اوزره فوزی، تیاترنك بر پرده‌سی بتکاچده، اینده‌ی بتدی‌دیب خاتونی ایله قایتوب کیتارگه مجبور بولغان ایدی. بو واقعه‌دن صونك، نه فخرالنسأ تیاترگه بارونی ایسله‌دی، فوزی کوپتان‌ده بو توغریده تل‌گه آلمای ایدی.

***

بوکون کیچده فوزی عادتی بوینچه تیاترده بولوب، فخرالنسأ یالـگز اچی پوشوب یوقاریده سویلنگان سوزلرنی سویله‌نه سویله‌نه، اوقی تورغان دعالرن آشغوب‌غنه اوقوب بتـردی‌ده، فوزی بولمه‌سنك، اشکورگان صونی غرافیناغه قیوب، مکه تو پراغندنده قروب ماتاشقان چاقده‌غنه، زڤانوق بولوب، فـوزی

قایتوب کیلدی. فخرالنسا قاوشاو ایله، مکه. توپراغن جیارغه الگورمسه‌ده، غرافینا ایله صونی، هروقت تورا تورغان اورنینه قویوب الگوردی.

قایتقاچ کوبره‌ك وقتده‌غی عادتی بوینچه، صونی اچار، اورصچه کیونوب، تیاترلرگه یرودن توقتالور، توفیقغه کیلور.... دیگان اوی‌لارینك بیرگان شادلق‌لری ایله، فخرالنسأ چیتدن‌گنه اوزنچه کوز صالوب یورونه ایدی.

چندنده، فوزی قایتوب بر آزدن، عادتنچه صو اچمکچی بولوب، بر استاکان‌گه غرافینادن صونی طوتردیده، اوطقه توتوب قارادی. آندن صوك اچمیونچه‌گنه تملب قارادی. صوك صوغه بورنون قویوبراق:

—فخریه! (اول آگا فخریه دیه ایدی) بو نیندای صو؟ دیدی.

فخریه، —(قاوشاب) نیندای صو بولسون! صو...

—صوون صوده... نیندی صو؟ بو ئلله قایدن یا کاش طوترلغان... بیك ناچار ایس کیله! بو، تورغان بوزولوب بتکان صو بولورغه کیراك... کوراسکمی

نیندای بولغـانچق!... تاغی توبنـده نی‌حدلی توپراق...

—مین... بلمیم... یاری ایندی... صو بیت! اچهٔ بیرا

—مونه سوز! نیچوك آچارگه کیره‌ك! کیل اچوب قارا! اچه آلساڭ.

فوزی سویـلـه‌نه سویلـه‌نه غرافیناد‌ن صونی بوشاتور ایچون اورنندن تورا باشلاغانده‌غنه، اوستال اوستنده مـکه توپراغینی کوروب آلا. تاغی توقتاب قولینه آلوب قـاری. صونی‌ده قـاری. بونڭ اوزرینه ایر وخاتون آراسنده شول سوزلر سویله‌نه:

فوزی— (توپراقنی کورساتوب)ئه بو نی نرسه؟

—...اول‌می... اول... اول تبرك نرسه.

— تبرك می‌توگلمی... توپراق ایچ‌بو!!

— توپراق بولغاچ‌ده پراصتوی توپراق توگل، مکه توپراغی.

— صوڭ؟!

— صوڭ، نیده یوق. مکه توپراغی.

— نیك آنی مونده قویدڭ؟ ئه!...

أینه‌م صونڭ توبنده توپراقلر اوتورغان. سین ئـله نیلر قیلندرغانسڭ بولورغه

كيره‌ك. أيت توغريسنغنه نيشله‌مكچی
ایدك؟ بـو صو نیندای صو؟ ایسلی،
بولغانچق. آدم اچسه صرخاولانور!!

. . . .

؟؟؟

أیتورمن.. لكن آچولانمه! بوصو،
تبرك صو. بوتوپراق‌ده: تبرك توپراق..
— یاری... تبرك‌ده بولسون! صوك
نیشله‌مكچی بولدك بو «تبرك» لرك بله‌ن؟
—نیده‌اشله‌میم.. بوسی نیسان صووی
جای باشنده جیوب قالغان. بوسی مكه
توپراغی. قروب حاضرلب سیكا اچارگه
قویغان ایدوم. شفاسی بولا!
—مین صرخاو توگل ایـچ. میكا دا-
رولر یاصارغه‌سین‌ده‌دو قترشه‌توگل‌سك!..
—صرخاو بولمسه‌گده شفـالی صونی
اچوده زیـان بولماس. ثواب بولور.
—(صوك درجه بورچلوب) مونـه
میـن سینی صوربیم. بوندای بوزوق
فكرلرك ایله بورچومه. مین‌بو سوزلرگـگه
اشانمیم‌ده هم‌اشانه‌چق‌ده توگلمن. موندای
ایسله‌نوب چقغان صولردن ئلله نیندای
آیاق آستندن آلوب قایتقان مكـه
توپراق‌لرندن شفـا بولو قایده، آدمنی

یاڭی‌دن صرخاولاتودن باشقه‌غه یارامی.
مین سیڭاده تیوش کورماس ایدوم،
بوندای ایسلنگان صولر توپراقلر
جیوب آصرارغه.

فخریه— کفر سوزلر سویلی‌سڭ!
اچمه‌ساڭ اچمه لکن زنهار گناهلی بولما!

فوزی — توغریسنغنه أیتکانده سین
کفر بلن مسلمانلقنی آیورمیسڭ!
بلسه‌ڭ؛ سینڭ بو یوق نرسه‌لردن شفا
امید ایتو اوزی کفرلك. أیتەم بر کون
ایرته برلن تورغاچده بر استاکان
اچکان ایدوم. نیدر بر ناچار ایس
کیلگان‌ایدی. شول‌کون، کون اوزون
اچم کیتوب یوردی. سین بلکه ئلله
نیچه مرتبه موندای زیان‌لی نرسه‌لر
بلن صیلاغانسڭدر!!

فخریه: (همان اوزینڭ قومسزلغی
ایله سوزنی اوزایتوب) — مونه سین
شول تیاتردن کیلگاچ بوزولوب
کیله‌سڭ! آوزڭدن کفر سوزلر چغا.
خدایدن قورق! تبرك صولرنی تبرك
توپراقلرنی زیان‌لی، دیسڭ!

فوزی، نی‌حدلی سوزنی اوزایتماسقه
اورتاده اوزەرگه تلاسه‌ده، خاتونی‌نڭ بو

حدلی بەیلەنووی ایچون پشونوب
کیلەچکدەگی روشچە ینە سوزگەکرشدی:
مونە سین یوق بار اچ پوشورغچ
سوزلرك ایلە مینی بورچوماساك تیاترگە
بارودن توقتالماسەمدە بلکە بو حدلی
یش بوروماس ایدوم. آدم اوزینك
یورط تورمشی ایچون کون‌اوزون
وقتن صرف ایتوبدە، قالغان یارتی‌سن،
کیچ ایلە بولسەدە بیلەك وخبردارلغن
آرتدرە تورغان جوانچلردە بولنورغە
تیوش. اگر سین کشی توسلی سوز
آڭلای تورغان، دنیاغە تورمشغە
توغری قارای بیلە تورغان تربیە
آلغان بولساڭ ایدی، اش‌دن قایتقاچ،
مین سینڭ ایلە تورمش حاللرندن،
دنیاایلەنشندە هرمینوتی‌ایلە اوزگاروب
تورمقدە اولان ترکلك حاللرندن،
سویلەشوب، تیکشرشوب اوتورشماسمی
ایدم؟! مین بیت‌سینڭ‌ایچون‌توروشوب
قارامادم‌توگل حتی‌آرتغی ایلەتوروشدوم.
آخردە؛ سیڭا برسوزنی آڭلاتوب‌چغار
ایچون نی‌حدلی قان بوزارغە کرك
اولدیغی کبی، سندندە قولاقغەآلوراق
عقلغە صیارلق، سوز ایشتونی کوتوب

ماناشاسی یوق... تیاترده مین نی‌حدلی
بیلك آرتدره تورغان نرسه‌لر کوروب
ذهنم کیڭایه، ایرکن صولش آلام.
مونه بوکون، (نی‌دراصلو) دیگان بیك
قزقلی هم عبرةلی نرسه کورساتدیلر.
بوکون‌گی کورنش‌دن بزنڭ خلق‌نڭ
حاضرگی تورمشینه‌ده چاغشدروردای
نرسه‌لر بار ایدی. موندن یوز ایللی
یل چاماسی الك، روس‌لرنڭ قایسی
برتورمش‌لری؛ تمام‌بزنڭ خلق حاضرده
شول‌روشده دیب‌ایتورگه‌بولا؛ نی‌دراصلو
بزنڭچه،اوسوب یتمگان، دیگان سوز.
بوحکایه‌ده: اول زمان‌لرده روس‌لرده
جونلی معلم (خلفه) بولماغانن؛ قایسی
برآلپاوت بابارلر بالالرینی اوقتور
ایچون ایولرینه معلم دیب یوروتکان
کشیلری، یارالی آدم‌لر بولمغانلق‌لرن؛
دین‌لرن اوگراتوچی (پوپ) بولسه‌ده
اورندن توشکان بر ایسرك باش
بولغانن، گیمناستیقه معلمی خدمتدن
قاینقان‌نادان بر صالدات بولغانن،
حساب اوقوتوچی‌سی تورلی
ریستوران‌لرده ایشك آچوب توروچی
بر شؤیتسار بولغانن یازه. تیاترده

بونلارنی کوز آلده کورساتوب تورغان
مینوتلرده میگـا اوز معلملرمز ایسیمه
توشوب، کولهسمده کیلدی یغلاسمده
کیلدی. چونکه بزده بیت حاضرگی
حاللر، نق شونـك توسلی؛ بزدهده،
حاضرگی وقتدهغی معلملرمزده، ألی
معلملك نی نرسه ایکانونی آڭلاغان آدملر
توگل. بولارنك بیك کوبی، معلملك گه
بتونلای باشقه اشلرده یوروگان آدملر؛
کوبسی تمـاق توقلغـی ایچـون گنه
توروشوب کوچ بلا ایله آغر وتوبان
خدمتلرده یاش عمرلرینی اوزدرغان
کشیلردر. یوقسه، بالانی اوزینك دینینه،
قان قرداشلرینه محبت ایتدروب، اوقوغه
بلوگه هوسینی آرتـدر وردای روشده
تربیه ایته بلور ایچـون، معلم اوزی
یاشدهنوك حاضرلنوب قویارغه کیراك.

مین کورام؛ بو سوزلر، سینـك
اچکنی گنه پوشوره... سین هیچ نی آڭلامای
توراسك! مونـه شول سینكده موندای
قزغانچ حالـگه قالووگغه، جیوب قویغان
نیسان صولرندن توپراقلردن شفا امید
ایتوب، بونك سببلی اوزك کفرلك گه
توشووکنی سیزمای، باشقهلرنی کفرلك گه

توشه دیب اشانـولرگه، بـارچهسینه،
شول نبادان خلفهلر سبب بولغانلر.
ألی بولور؛ بزنك خلق هـم، کیلهچك
زمانلرده، حاضرگی تورمشمزنی کورساتوب
تیاترلر اوینارلر. خاتون قزنك هیـچ
کرکسزگه، فائـدهسزغه، یالتراوقـلی
شالتراوقلی کیوملرینیك یازوب، باشقهلرغه
عبرة ایچون اویناب کورساتورلر. چندانك
بو کیوملرگه توتولغان یوزلر مگـار
صوم آقچهلر، سوداگه آبار وتقه قوشولسه
پراسینت کیتوروب تابوشی قالور ایدی.
یوقسه بزنك خلقنك بای خاتونلری ایرینك حال
واوقاتینی توشونمای، صندوق توبنده
چروتـکانچه گه حدلی، همـان یاکفینی
تکدیده تکدره. تالچوقده پچان بازارنك
پروزومینتلری یالت یوات ایتکان،
قولدن قولغه یوری تلمکده بولغان خاتون
قز کیوملری، بوکبی تورمش بولینی
بلمای، هرجیونغه یفاك کولمك تکتروب
یورطینـك چاچـلزب توگولورینـك
بیلگولریدر...)

فوزی بوسوزده ایکانم فخریه: —سین
ایندی بلکه مینم کولمكلرنیده شولای
صاتدرمقچی بولاسك!!...) دیدی.

فوزی آرتق برسوز دەشمدی.

بونـك اوزرینه فخرالنساء نیسـان صولرینی مکه تو پراقلرینی جیوشتردی‌ده اوز بولمەسینه کردی.

فوزی یالـگزء قولیـنه آلبومنی آلدی. قارادی، قارادی. طالدی تیران اوی‌لارغه کیتدی. چراپی بیك اوزگارگان ایدی. بو کیچ فوزینك کوزینی بیـك اوزاق یوقو آلمادی.

اوچراشو

ایکنچی‌کون ایرته ایلان فوزینك چراپی همان توزالمگان ایدی. بوقوسـزلقدن صاغشدن‌یوزنده بر طمراولق، تیران بر خیال بیلگوسی، سزلاوقلی بر یراك آچیسی سیزله ایدی. شرنك‌دەفوزی‌ترتابلگان‌قدر اوزینی تو تارغه تورو شوب، خاتونی قاینشلری یاغندن‌ده صناب تورولر بولمغانغه‌عادتچه هر کونگی کبی ایرته چاینی اچدیلر. بو کون بیرام‌کونلرنك‌برسی‌اولدیغی سببلی فوزی‌بوکون‌کانتورغه‌بارمیه‌چق‌بولغانغه، ایـودن چـغـوب قـالاده مشهـور کتبخانه‌لرنك برسینه کیلـگان ایدی. کتبخانه‌ده ایسه، طبیعتی بر آز تیگز-

له‌نسون ایچون، کولـکی‌لی رسمـلی ژورنال‌لر ایله جوانوب، قاری باشلادی.

کتبخـانه‌ده ایـر وخاتون قزلردن اوقوچی‌لر، قایسی کره قایسی‌لری چغوب باره ایـدی. بروقت، فوزی باشن کوتارگان آراده کتبخانه‌غه کروچیلر آراسنده، کیوم یاورپـاچه؛ مگر باشنده برقالفاق اولدیغی حالده کورنشده، صوڭ درجه منتظم، اعضالری متنـاسب (اورته‌چه تیگز) آچیق چهره (چرای)لی برخاتون کشی‌نڭ کردیگنه کوزی توشدی. هرنی قدر مسلمـان خاتونی‌نڭ کتبخـانه‌غه کیلووینه فوزی بریـافدن قوانوب، بریـاقدن مراقی آرتوب، سیزولمه‌سلك قاراب آلسه‌ده، آرتق قاراب تورورغه تیوش کورمدی. باشونی ینه‌ده آلدنـده‌غی ژورنـال‌غه بوگوب اوقووندە دوام ایتمکچی ایدی. مگر، نیدندر کینه‌تدن فوزینڭ کوزلری ژورنال‌ده چوالا باشلادی. اول، نی‌حدلی اوزن کوچـله‌مکچی بولسه‌ده، بـاشی کوتاریلوب، تاغی برقاراب آلاسی کیله، تگی قالفاق‌لی خاتون‌نڭ قای یرده اوتور-غانونی، حتی‌کم ایدوکینی بلمك هوسی،

اوز اوزندن فوزینڭ کوڭلن طرنای ایدی.
«یه، برمسلمان خاتون. مطالعه هوسلی؛
کتبخانه‌غه کرگان، بو بیك طبیعی اش!»
دیب فوزی اوز اوزن جواتمقچی‌ده
بولدی. حتی: «آغای انی کبی هر بر کون
اوچراغان خاتون قزنی، تانورغه تورو-
شوب، کوز تگالب قاراب آلو هوسی
بیك توبان عادت بیت. مین نیك
بولای اواق‌لق ایله بورچولامن» دیب
کوڭلندن اوز اوزینه شلته‌ده ایتدی.
لکن!... ممکن توگل؛ ژورنالده‌غی
رسم‌لر اورنینه قالفاقلی، مسلمان خاتونی
کورینه ایدی.

فوزی همان اوزن جبرلی، حتی
بونڭ ایچون باشون ژورنال‌غه تابا
کیره‌گندن آرتق بوکگان موینی
طالغان ایدی.

بو حال اوزره فوزی توتونه آلمادی،
باشینی کوتاردی، اوز یانندەغی اوستال
تیکره‌سینه باشقه اوستال‌لرگه‌ده قسقه‌غنه
کوز صالدی. نی کورسون؟! آلوگی
قالفاق‌لی خاتون‌نڭ توگاب اوزینه
قاراب توردیغنی کوردی.

اوزون کرپکلری آراسنده مائی (قونغر) کوزلری ایله سوزوب قاراب تورغان بو خاتون‌نك، قاراشی آدم توگل، بر فرشته دینلورلك درجه‌ده، سیکوملی وموکلی، ایدی.

بو دقیقه‌ده فوزی کوزن شوندن آیوره آلمادی. صوك درجه قاوشادی. قزاردی ماکلابینه تیرلر چقدی. اورنونده نیك تورغانی حالده بر سلکنوب آلدی. ألوگی خاتون توروش وقاراشنده هم، اعتدال(تیگزلك)اوزره کوزارینی فوزیدن آلمای ایدی. بو حال اچنده فوزی اورنوندن توردی، ألوگی خاتون‌ده قوزغالدی. فوزیگه موکلی‌غنه بر قاراب صوکندن کوزن سوزوبره‌ك کلومسراگان کبی بولدی. هر ایکسی ایشك‌گه کیلدیلر. بر بر آرتلی کتبخانه‌دن طشقی یاقغه چقدیلر. ایك اول خاتون سوز باشلاب:

فوزی!!) دیدی. صوکندن: — کوزلریمه اشانایممی؟!) دیدی. فوزی قاوشاغان ایدی. کوچ حال ایله اوزینی توتاایدی. بوحالده آرالرنده بویله سوز باشلاندی:

فوزی-کمنی کورام؟! لامعه خانم!! سزمـی؟

لامعه ایشتلور ایشتولماس «لامعه خانم» «سز» دیب تکرار ایتدی. صوڭنده فوزیگه قاراب-هیچ بولماسه اول چاقلغی مقدس ساعتلرنـڭ خـاطری ایچون وقتلیغنه بولسه‌ده مین سیڭا الوگـی «لامعه» سین‌ده ألوگی «فوزی» بول!

-باش اوسته... کیچرگز... کیچر!

-فوزی! نزاکت ایله وقت اوتکارور چاق توگل. سینکن بلمیم. مینم ساعتلرم بیك صاناولی. بو کون بز کتبخانـه‌نی قالدروب توریق.

**

بو سوز اوزرینه‌هر ایکیسی کتبخانه‌دن چقوب یاقنده کورنوب تورغـان بر باقچه‌غه کروب طن بر برینه کیلدیلر. بونڭ اوزرینه آرالرنده شول روشچه اولتورشو باشلاندی:

لامعه-فوزی سینی بر آز قاوشاغان کورام. سین بلکه، مینی؛ اوستنگـه توغریچه اوپکه‌لر، وفاسزلقلرڭ فلانلرڭ توغریسنده شلته‌لر شکایتلر یاودرمن دیب اویلای تورغـانسڭدر. بونـڭ

ایچونده، بلکه عذرلر سویله‌مکچی، یایسه هه‌سن أیتلوب. کیچرولزاوتنورگه حاضرلنه تورغانسکدر!

لکن بولارنی اویلاما! هم برده‌قاوشاما! مین سینکٔ ایله حاضرگه اوز دیگانچه‌گنه اول چاقده‌غی‌لر کبی اوتورشاسم کیله؛ سیکٔا اوبـکه‌ارگه حقم بولسه‌ده، حاضر سوز باشنده بورچومیم. مگر سینـکٔ صوکٔی خط‌کٔغه قارشی مین خط یازمادم. بونکٔ سببنی وشوندن بیرلی آلیگه‌حدلی بولغان حالمنی سیکٔا سویله‌ب، چغارمن، صوکٔندن البته سیـن‌ده اوز حـالکٔنی سویلارسکٔ دیب امید ایته‌م.

فوزی—مین هرنی قـدر طبیعتم، صلابوی (آومالی) بولسه‌مده، سینـکٔ توغریـده بولغان تیران بیـک تیران توشونولرم، سیزنولرم همـان برونغی کبی... سیکٔا بولغان وفاسزلغم سببلی اوزمنی مسئول (جوابقه‌قالغان)ایدکمنی بیلوب، اوزمنی برجانی (جنایت‌ایتوچی) صوکٔنـدن البته بروجـدان عـذابینه اوچراباچق قدر بر آلـداقچی‌من کبی طیوله. شونکٔ ایچونده .... (فوزی‌نکٔ سوزن بترتمدی)

ـ فوزی! نیگه بولار؟! اول تیران حس‌لرنك فلان‌لرنك، مسئول‌لکلرنك.. مین بولارنی سین‌دن صورامیم. مینم صوراوم؛ سینك قایسی عالم‌ده یشادکگنی، نی روش حال وفکرده ایدکگنی ایشوتمك‌در. أیتام بیت وقتمز صاناولی. سین مسئولمی؟ توگلمی؟ وقت قالسه، صونك تیکشرورمز، معلوم بؤلور..

فوزی ـ مین حاضر تکلاودن باشقه بر اشکه یارامیم..

لامعه ـ: سین مسکاودن گیمنازیه‌نی بتروب ابوگه قایتوب بر یل تورغاچ یازغان خطنك، اوزون خطلرنگدن اینك صونگغی خط ایدی. خاطرنگده در: سین کیتکانده مین یدنچی قلاصده‌غنه ایدم. سینك صونگغی خطنك کیلگانده مین‌ده بتورگان ایدوم. بو خطنگده، سین: اتکانك بر آی چاماسی آوروب وفات بولغانون یازوب، همده «لامعه مکتب‌گه کر! میڭا قاراما! اوقو!ـ هر وقت‌ده‌غی فلسفه‌نگگه یابوشوب ـ امید برلان اش توغری کیلمی ایکان. اول امیدلر ناتلی خیال‌غنه بولوب قالدی. تورموش برلان صوغشورغه مین‌ده کوچ یوق.. ظالم

فلك مینی جیگدی...» کبی سوزلرگدن، هر وقت‌ده‌غی قاراولرگنی تکرار ایتو ایله برابر شول آراده ئالله نی‌أیتورگه تلابده، أیتوب بیره آلمغان بر حالك بار ایدوکینی، شونده‌اوق آڭلاغان ایدوم. بوندن صوڭ قسقه‌غنه یڭه بر خط یازوب، بیك کوچله‌نه کوچله‌نه أیتکانسڭ. اوزڭچه مینی جواتماقچی‌ده بولغانسڭ، اوزڭنی سفیل(۱) مینی عالیجناب دیب‌ده آتاغانسڭ «بز همانده دوست بولورمز. بزنڭ آراده بولغان فکر ومسلك برلگینی، خلقمزغه خدمت ایتمك نیتی‌نی هیچ کم‌ده آلا آلماس» دیب‌ده جواتماقچی بولغانسڭ! ایمدی مین حاضر، اول چاقده‌غی کم حقلی کم حقسز ایدوکینی، قایسمز سفیل قایسمز عالی ایدوکینی ازلب تیکشروب تورمیم. بلکه توغریدن‌غنه شوندن صوڭ، باشدن اوتکاننی سویلیم. سینڭ کبی مینده گیمنازیه‌نی بترگاچ آرتق اوقونی صوزا آلمادوم. بو توغریده سینڭ «فلسفه»گه میڭاده باش ایبارگه توغری کیلدی. سینڭ

---

(۱) توبان خلق وق عادتای کشیلرگه أیتوله.
روسچه: [низкiй]

صوڭغی قسقه خطڭنی آلغاچ؛ هر نی قدر سین: «بز همانده دوست بولورمز» دیگان بولسه‌ڭده، اول چاقده، آرتق سینڭ ایله، اول‌گیچه، خبرلاشوب یازیشوب تورونی، ادب وتربیه قاراوندن کیلوشلی تاپمادم.

گیمنازیانی بتورگان جاینی، مین ده اوز قالامزغه قایتقان ایدوم. سینڭ انکاڭ کبی، مینمده انکام بو وقت بر جای بر قش تمام بر یل اوزوب، وفات بولدی. سیکا معلوم، مین ده بر یالڭزغنه، بارلی یوقلی یورطمزنی قاراب تورغان انکامده وفات بولغاچ، سین أیتکانچه ظالم دنیا، میکا زهرلرن باطره باشلادی. بو وقتلر بیك قاوشاغان، نیشلرگه، نیگه توتونورغه بلمای یوروگان حالم ایدی. اوقونی صوزارغه ینه‌ده بیوك مکتب قورصلرینه کرورگه میکا هیچ بر یاقدن ممکن توگل ایدی. شول آراده حاضرگی آدم یاوچی‌لادی. بو یکت توغریسنده مین بیك کوب اویلادم. تربیه وبیلمی یاغندن قاراغانده، بیك قزغانچ بر نرسه ایدوگی معلوم ایدی، شونده‌ده بولسه، قالامز-

دەغی باشقەلر آندەندە طوپاس، آندنك مرحمتسز نرسەلر ایدی. آناسی ایسە، آتاقلی‌غنە بر کوپیس، ایسکی‌گنـە فکرلی، شوندەدە بولسە، عمومی، یگی اشلرگە قارشی توشوب بورچی تورغان توگل. همدە روسچـە بیلونی، هـنرلی بولونی، آدم اوزینك دنیا ترك‌اـگی ایچون کرك دیب أیتو قدرن قبـول ایتوب ، بوندن باشقە؛ خلق‌غە، خدمت ایتولرنی آگلی تورغان تاتار توگـل ایدی.

اوغلی‌نی ایسکی روشدە بایتاق‌غـە چـاقلی اوقوتوب، صوگندن، روسچەدە بر ایکی یل چاماسی اوقوتقان. بونك ایچون قالامزدە، باشقە کوپیس بالالرینە قاراغانك اوزنی «آبرازونی» دیب اشاندرـ غان ایدی.

باوچی‌لاغاچ مین بایتاق اویلادم. البتە بوندای چاق‌لردە، هر بر قزنك کوگلینە کیە تورغان، تورلیچە اوی‌لر خیال‌لر مینـمدە کوگلمنی چولغادی. موـندای ساعت‌لردە تورلی یـاق‌لردن کیلـگان تورلیچە تردید(*) تارماق‌لری آراسنك

(*) تردید‌ـ براش توغریسنك بیلگولەمای تورغان چاق

آدم نك فكرى طالووى سببلى، تيگزلكدن چقا، شو نك ايچون بو چاقده بيلگوله‌ب اختيار ايتكان ياغنده كوب وقت فائده‌لى ايتوب اوچراته آلمى. چونكه بو وقت، ذهنى طنچ بولمى، قاراوينده اولچاوى سلامت بولمى. شونك كبى مين‌ده بو وقت اوزمچه تورلى ايسه‌ب (حساب لر ايله چاغشدروب قاراغاچ، بوياوچى‌نى قبول ايتارگه كوكلم‌نى اوتورتدم.

سين‌دن اميدنى كيسووم بو كابيگره كده قوةلندردى. چونكه سين بولمغاچ باشقه‌لر كرك فايسى بولسه‌ده آيرما يوق ايدى. ينه باشقه يـاق‌دن؛ سينـك يولداشلى بولوب مينـم يولداش‌سزلغم‌ده، مينى خاتون قزده بولا تورغان عزةنفسمنى، خورلاندره ايدى. توغريسن ايتـكانده، مينم بونى اختيار ايتووم اوزم ايچون كيله‌چكده برسعادت اميدى ايله توكل، چونكه سين‌ده بونداى حـال‌لر بولغاچ بونوغريده مين اوزم نك بختلى‌لـگمدن، كوبدن اميد كيسكان ايدم.

بوندن باشقه؛ بلكه بو فاميليا ايله قوشلغاچ، آلارنك، تورمش‌غه ياكلش قاراولرينك توزالووينه سبب بولورمن،

ملتمزگه قولدن کیلگان قدر فائده تیدرمکدن لذت آلاتورغان بر بولغه قویارمن، دیب کوکلمدن اویلاغان ایسه‌مده، لکن بو اوی‌لر، آدم‌نڭ هر برکرشکان اشندن، گرچه مصلحت‌سز بولسه‌ده آکا بر عذر ویول تابارغه، اوز فکرن اوزی درستلرگه تورشودن کیلگان، توغریسن أیتکانده اوز اوزن جواتودن باشقه نرسه بولمغانغه مین بونی چندن بولغان سبب دیب صانامیم... (لامعه بو یرده سوزینه بر آز آیرما بیردی. صوڭ ینه سوزگه باشلاب) ایمدی شول چاقدن بوکون‌گه‌چه شول حالده، سین أیتکانچه «امید ایله اش برگه جیولمادی.» دیب کونلر آی‌لر یل‌لر اوتوب کیتدی.

قاینش‌لرم هرنی قدر شرق عادت‌لرینی دین‌دن دیب قاراغانلق‌لری ایچون اوزلری توغریسنده صاقلق ایله اوسنلرندن توشورورگه تورشسالرده باشقه‌غه (مثلا میکا) کوچله‌و عادتلری یوقدر. مین هم اوز توغرمده، کیلوشلی عادتلرمزده آلارغه قوشولسامده، قایسی‌لرنده اوزمنی ایرکلی توتام.

فسقارتوبغنه أیتکانده، تورمشم، بر کویده، طن‌غنه آغودن عبارتدر.

جـان کیدرەچك، یراكلرنی سزلاتاچق، فاجعه (دراما)لی بولمغان کبی، تیران وموكُلی نـازك سیزنولرنی قوزغانه تورغـان، یـالتراغـان سعادت وبخت امیدلرینی بیرەتورغـانده توگل. بلکه برقدر، صالقون روحسز ئللـه نیچوك بیك رسمی(۱) مصنوعی‌در. بونكُ اوستینه، سینكُ ایله‌اویلاغانلرمز؛ خلق‌غه خدمت ایتوب ملتمزنكُ تـورمش‌غه بولغان یا کُلش قاراولرن توزاتولرمز، جیللرگه اوچقان. دخی سینكُچه ایتکانده امیدبرله اش توغری کیلماوی یاغندن قاراساق حاضرگی تورمشم صوكُدرجه اوکنچلی، یراكلرنی طرنـاب، یشامكنكُ تمیزی بتونلەی یوغالته)

لامعه‌سوزینه‌آیرما بیردی. هرایکیسی برنیچه مینوت تیك‌توردیلر، هرایکیسی تیران اوی‌غه طالدیلر. عالیه آلدینه ایتاگینه قاراغان کوزلرن سوزغان کوبلاگنه فوزیکه قاراب آلاایدی. فوزینكُ چرایی تیگزتوگل، بربیك آغاروب‌کیته

۱رسمی روسچـەسی، فارمـالنوی‌غنـه، مصنوعی-ایسقوستوینـوی. اوزكُ تلـب اشلـەمـگان اشلر توغریسنده‌ایتله.

بر بیك قزاره ایدی. بوحالده لامعه:
سیندن ایشته‌سم کیله‌دیدی.
اوزون بر صولش آلغاچ فوزی بو
ره‌وش سوزگه کرشدی:
—نیچوك مین مسکاودن‌ایوگه‌قایتووم
سیکا معلوم، انکام‌نك حالسزله‌نوب چا-
قرووی اوزره ایدی. اتکام اول حدلی
قارت کشی‌ده بولمغانغه، هم أوّلده‌ده
سلامت صاقلی یشاگان اولغانلقدن، بو
آورودن توزالور دیب بلگان ایدوم.
بو قش‌نی ایوده اوزدرسامده، اتکای
توزالگاچ، کیله‌سی یلغه ینه مسکاوگه
کیلوب، سینك ایله اویلاغانچه اوقونی
صوزارغه بیوك مکتبلرگه کرورگه نیتم
ایدی. مگر مینم بختسزلگیمه قارشی
اتکام وفات بواوب، یورتده هیچ
کم‌سز قالغاچ، توغان قرداش‌لر میکا
صارلدیلر. بونلارغه هر نی قدر سینك
ایله بولغان عهدلرمزنی، مقصودلرمزنی
تکرار ایدوب ماتاشسامده بزنك خلق‌نك
قاراولری بیلگولی بیك بر یاقلی،
بیك قسقه برصزق ایله چیکله‌نگان‌لکدن،
مینی بورچودن توقتامدیلر. بو وقت،
مینی بر برسندن آیرماسز، آرالرندن

آداشوب چغا آلماس‌دای طمراو خیال‌لر
کوکلم‌نی چولغاب آلدی.

بو حال‌لر اوزره تورلیچه بولغان بو اوی‌لار آراسنده ایولنمك یاغینه کوکلم‌نی آوشدردوم. بونك ایچونده اوزیمه رفیقه‌لك هم اویلاغان امیدلرمزنی برگه‌لشوب اش‌که کرته‌چکمزنی اویلاب البته سیننك قولکنی صورارغه تیوش ایدوگینی بلسه‌مده-اول چاقده‌غی قاراوچه‌اشنك صوك یاقلرینی، هم خلقمزنك اوقوچیلرغه هم اوقوغانلرغه - البته اول چاقده-نیچوك قارادقلری یاغندن بولغان قاراولر، مینی بو اوی‌دن توقتاتدی. بونك اوستینه؛ اویلاغانلرمزنی اشکه کرتور ایچون آقچه‌سزلغمزده زور تراك بولاچق کبی کورندی. خلقمز آراسنده قاتناشوب اوسمگان، عادتلرینه چنوقمغان کیونچه آلارنك اوقوچیلرغه بولغان وحشی (دیتوی) قاراولرینی تیگزلرگه توزاتورگه، هر بر ایسکی عادتلرینك دین‌دن بیلولرینه چیك بیر ورگه، قسقه‌سی: آلارنك اوقوچیلر توغریسنده بولغان یا کلش اشانوارینك کیروسینه کوچرگچ بولا آلمابز، آلارغه تاثیر ایته آلمابز دیب اویلادوم.

ایکیمزده آقچه‌سز کیونچه، عائله
حالینه کرگاچ، البته تورمشمزنی، توگال-
لمك، کشی‌گه محتاج بولماو ایچون اش
اشلرگه کرك بولاچغندن، البته سینده،
مینده اوقوونی صوزا آلمابز فکرنده
ایدم. بونك اوزرینه هیچ بولماسه
سینك اوقودن توقتالووکغه سبب بولمایم،
دیب بر باشقه‌سنی یاوچی‌لمق فکرینه
کیلدوم. بر مسلك بر فکرده بولغان
دوست بر قز ایله ایولنمکم سببلی،
عائله‌چه، بختلی ترکالك سوره‌چك‌لکمزگه
اشانسه‌مده، قوری بو قدر؛ یعنی اوز-
مزنك جان طنچ‌لغمز ایچون‌گنه؛ سینك
یوزلب، مکلب خلقمزغه فائده تیدرو
نیتی ایله بولغان اوقووکنی فدا ایتمك،
بولوب کورندی... اوزمزگه اش
تابوب کیچونه آلودن باشقه، سرمایه‌مز،
بایلغمز بولمغانغه، آقچه‌لی کشی‌گه‌گنه
سجده ایتوب تورغان خلقمزغه سوز
آڭلاتورلق کوچ بولاآلووینه اشانمادم...

بو چاقلرده، یراگم‌نك ایك تیران
یرنده اورناشقان سینك ایله اویلاغان
امیدلر،-اول وقتلرده--ترکلك‌نك آچی
وقاتی به‌ریلولرینه چداماى تورغان بلکه

كوز آلغه كيتروبگنه قـاراب تورو، صوغولماى توتماى حوش ايسن ايسناو ايله لذةلنور ايچون وقتلى آچلغان نازلى ويموشاق گل چچكلرى كبى گنه كورينه باشلادى. بزم خلقنڭ حيواندن آيورماسز وحشيلقلرى آراسينه، غفلت وناداناق بوزلرى ايله طوڭغان، ناچار تربيه ايله بوزولغان چيركانچ ايسلى عادةلرى اچنده، بو اميدلر ايله ميدانغه چغو، يموشاق ونازك گللرنى آچى، كوز هوالرنده، قاتوب بتكان طوپاص رحيمسز قوللر آراسنده يوروتوب بتونلەيگه صولوتوب يبارەچكمز كبى طيوله باشلادى!

مين، بو كبى آڭلاشلماز، تورلى تارماقلى قاراولر ايله ماتاشقان چاقلر ايدى؛ حاضرگى قاينشلر منڭ، سودا اشلرينى رەتلەب يوروتـه بلوردای بر آدمنى كوزلەوده ايدوكارينى، توغان قرداشلر سويلەب مينده شولارغه جاوچى يباردم. توغريسى اوز اوزمنى جاوچيلاتدوم. ياڭلشمى توغريمى ايدى؛ بو حـالده بو اويلر منڭ قسقەسنى، توغريچه سيگـا مكتوبم ايله آڭلاتدوم. شوندن بيرلى سين أيتكان كبى، هم نق سينڭ تورمشڭ

كبى، بيك صالقون، بيك (ماشينالنو)غنه بر تورمش ايله تورام...)

فوزى سوزينك بو يرنده آيرمه قويدى.

صوڭندن اوزينڭ تورمشى وقاينش-لرينڭ اوزينه نچوك قارادقلرينى، فخريه‌سى توغريسنده ايسه؛ آنڭ هر آدومنده «گناه»دن قورقديغنى فسقه‌غنه أيتوب اوزدردى.

فوزى، فخريه‌سى حقنده شول قدرسندن آرتق اوزاتماوى؛ فوزى چندنده نازك وتربيه‌لى بر يكت بولغانغه، خاتون قز طائفه‌سى كيره‌ك قايسى بولسه‌ده اوزلرينه باشقه ايكنچى بر خاتوننڭ حكايه ايتولديگنى خوش كورمديكلرينى، بلگانلكدن ايدى.

شولاى بولا توروبده، بو آراده، لامعه فوزى‌نڭ صوڭ سوزلرينه يتكاچ، صولش آلماى، تيكشروب تڭلاب توردیغنى؛ اوزينه آيروم بر كورنش ايله؛ آلدانغان وجبرلنگان‌لرده بوله تورغان موڭلى، موڭلى‌لغى قدر سيكوملى بر قاراو ايله فاراب توردیغنى سيزدى. فوزيگه لامعه‌نڭ بو كورنشى عادتدن طش اثر ايتدى؛ فوزى ثانيه‌سى(سيقوندى)ايله اوزگاردى!.

حاضر، سوزی بتوب توقتادیمی؟ بتمای قالدیمی؟... اول نی سویلی ایدی؟... سوزینكڭ قای یرنك ایدی؟. فوزی بولارنی خاطرله‌ی آلماسلق درجه‌ده شاشدی. اول لامعه‌نی، سوزی ایله جراحتله‌گان، کوکلن سزتقان کبی طیولدی. اول بونی هیچ تلامی ایدی. بـو حال آڭا لامعه‌نی کتبخانه‌ده کورگاچ‌ده بولغان؛ بوسی ایکنچی مرتبه ایدی. مگر لامعه اول چاقده فوزینی جوانتقان، طبیعتن تیگزله‌گان ایدی. ئه حاضر ایسه! لامعه بونی آڭلامیمی‌ایدی؟ فوزینكڭ کینه‌تدن شاشدیغنی کورمیمی ایدی؟ نیچوك بولسه بولدی؛ بو یولی لامعـه فوزیگه هیـچ سوز دەشمـای الوگی‌موڭلی قاراولرینی فوزینكڭ کوزندن آلمای قولاق صالوب تورا. آنی اولچای توغریسی. سحرله‌ی! (١) ایدی.

فوزی تربیه‌لی‌لگی قدر، - الـکده اوك أیتولدیگی کبـی - یموشاق‌لق آومالی‌لق‌ده بولغانغه،- فکر ومسلـکنچه بتونله‌ی باشقه، کوپیس قزی فخریه‌سینه قارشی اوز سوزلی چدام‌لی بولسه‌ده،

---

١) آدم‌نكڭ قایسی چاقده‌کوچلی برقاراولرینه، أیتوله.

بو ساعت قارشی‌سنده اول اوزینڭ بار-
لغنده کوچلك ایله آیوره باشلادی؛
آنڭ قاراونده حاضر کوزینه لامعه‌دن
باشقه هیچ نرسه یوق، هر بر بارلق
لامعه بولوب قالغان. اوزی‌ده بار قدر
بارلغی ایله لامعه‌نکی بولوب قالغان ایدی.
آڭا بو ساعتده لامعه‌نڭ خاطری آنڭ
تلاوی ایچون بار نرسه فدا ایدوله‌چك
کبی کورینه ایدی.

اول ئلیگه حدلی اوز طورمشینی
حالینی سویله‌گانده، فخریه توغریسنده
بیك قسقه‌غنه کیسدیگی کبی، فخریه‌سی
ایله ایرلك خاتونلقدن باشقه بر اورتاق-
لغی، باشقه بر ترکلك باولری بارلغی
بتونله‌ی ایسینه‌ده کیلمادی. اویلارغه‌ده
انوتدی. هم ایسینه کیترورگه اویلارغه
تلامدیده.. اول آنی ایسینه کیله‌چك
بولسه‌ده هیچ بر وقت اینه‌چك توگل
ایدی. چونکه فوزی، بوروش نازکلك
لرنی بیك تیران آڭلای تورغان
حس‌لی (سیزنوچان) بر یکت ایدی.

اول بو ساعت لامعه‌نڭ، معنی‌لی
معنی‌لی سیکوملی و بیك موڭلی قاراو-
لری‌نڭ بیرگان اثری ایله کومالگان؛

آکـا، حاضرده اوزینی بوندن نیچه
یل‌لر آلك، مسکاوده گیمنازیه‌ده اوقوب
یوروگان چاقلری کبی طبوله ایدی...
آلار اولتورشه‌لر سویلشه‌لر، کیلەچك‌
لری توغریسنده کیگاشه‌لر سرلرن
آیتوشه‌لر، فکرلرن اولچاشه‌لر کبی ایدی.

درس‌لرندن بوشانغان چاقده، کیل-
چکده خلقمز ایچون نی‌بولده اش‌کورمك،
آلارنك کوزلرن آچوب، فایده‌سز
زیان‌لی عادت اسیرلگندن قوتقاروب
باشقه ملةلر کبی عمومی (اوبشوی)
تورموشقه قاراتور ایچون نیندای فدا-
کاراق‌لرده بولنه‌چق‌لری توغریسنده
وعده‌لر ایتوشه‌ار کبی طبوله ایدی....

چندنده؛ اول چاقلرده اوقومقده
اولان ضیالی صنف مسلمان‌لرنك بالالری
بیك آز وسیره‌ك اولدقلری اوستینه،
بار قدرسی‌ده بیلگی وخبردارلغی
ایله ملةده‌شلرینه بر یاردم ایتوب،
علمینی آلار ایله اورتاقلاشور ایچون
بولووی خاطرلرینده کیلمای، بلکه:
بای‌لری (تیتول) ودرجه ایچون، بای
بولمغان‌لری تماق توقلغینه بر قورال
ایچون گنه ایدی. هرنی‌قدر، برده اوقو-

مغان‌غه قاراغانده بو قدرسی‌ده شبهه‌سز اورنلی بولسه‌ده، مونڭ اوستینه؛ خلق‌غه بر بر یاردم ایتو فکری ایله اوقولر، اول چاقده خلقمزنڭ تورمش‌لرنده عادتدن طش بر کرشو ایدی.

حکایه‌لرینی یازمقده بولدیغمز فوزی ایله لامعه، اول چاقلرده مونه شول عادتدن طش اش ومسلك توتالر ایدی.

آلارنڭ بار سویله‌گانلری، اوز خلقمز، اوز قان ودین قرداشلرمزنڭ کیله‌چگی؛ براکلرینی آچیتدرغان‌ده، آلارنڭ حاضرگی حاللری، هلاك وبتوگه یاقنلاشونی آڭلاولری ایدی.

مکتب‌نڭ یوغاری صنف(قلاص)لرنده ایکان بو ایکی ضیالی، اول چاقده روس ضیالی‌لرینڭ بر جیولشلرنده بولنوب، الکده بوگاحدلی بر بر سینڭ بارلغندنده خبرلری بولمغانلری حالده، بو جیولشده تانوشوب، صوگره سویلشه سویلشه، ولتوروشه اولتوروشه، بر برسی ایله فاتناشوب یوروشه باشلاغانلر ایدی. بو حالده برسی ایکنچی‌سینڭ فکر وامیدلری تورمشغه قاراولری ایله‌ده تانوشوب، بونڭ اوزرینه برگه اش

کورمك، بر برسینه یاردمچی بولمقلری اوزرینه سوزده بیرشکانلر ایدی.

بو ایذگو نیتلر تاتلی امیدلر آنلار ایچون روحاً (جان وخلقلرینه) کوچ وبولدقلیلاق بیردی؛ آنلارهنوز ملتمز-نك، اوقوغانلرنك حق وقدرلرینی بلمگانلری زمانده‌ده، ترکلكنك ایك آچی آچی محنتلربنه دوچار بولغان چاقلرنده‌ده، بو امیدلرنك بیوگان (دوحی) ایله، بر بیگللك سیزه‌لر؛ وبو، سیزو، آلارنك اجتهاد وغیرةلرینی آرتدره؛ ایك آور اوکفایسزلقلرنی توگال بر چدام وصبرلق اوزره اوستلرندن یبا-رورگه سبب بولا ایدی.

بر برسینی اچ کوکلدن سویه‌لر. سویگانلکلری ایچون، بر برسینه یارافلی بولورغه تورشه‌لر؛ بونك ایچونده بیلکلرن کوبایتورگه، خلقلرن توزاتورگه فکر ونیتلرن صافلرغه تورشه‌لر ایدی.

صوك درجه عفیف (پاك) ایدیلر؛ سویمکنك ایك ایذگو وتوغری بر یولی ایله بر برسینی سویه‌لر ایدی؛ بر توغمه قرداشدن آیرماسز جان وکوکللری بر برسینه یاقن اولدیغی حالده، اسکندر

سدی(۱) (قریپستی) قدر محکم (توپلی) عفقەنی اورتالرینه قویغانلر ایدی.

بونلارده، سویمك، عفقەلرینی صاقلای؛ عفقەلرینی صاقلادقلری ایچون بر برسنی سویه ایدیلر.

***

اوقوغان چاقلرنده بو کبی اشانچلی دوستلقلری بولا توروبده صوڭندن —فوزینڭ لامعەگه یازغان خطندن هم سوزلرندنده آڭلاندیغی کبی— اویلامغان واقعەلر آنلارنی بر برسندن آیورغان؛ فوزینڭ طبیعتنده ایرلگی‌نڭ کروسنچه، یومشاق وآومالی‌لق بولغانغه، ایوینه قایتقاچ توغان قرداشلرینڭ مصلحةلرینه ییگلگان —اوزینه آیروم بر جان خستەلگی اولان— تصادفی (صلوچاینو) توغری کیتروب بایوب فالو فکری توزاغینه تو تولغان ایدی!..

یتماسه تاغی بونڭ اوستینه بو یاڭلش آدومینی لامعه تاشندده عذرلی کوسترمکچی بولوب، بار قدر استالغی ایله قلمینی کوچلەب کوچلەب، ئلله نیندای قزق جلدرمەلر ایله جواتوب—سوزلرندنده

(۱) بورونغیدن قالغان ایسکی کریپست

آکلاتقان کبی-بیك تصنعی (ایسفوستوینوی) سبب‌لر کورساتوب فلسفه‌لر صاتوب اوزون خطده یازغان، لامعه‌دن جوابده صوراب ماتاشقان ایدی.

فوزی‌نك فکر ومسلکی بوینچه، صوك درجه عادی‌لك توزاغینه توشو-وینی آکلاغان لامیعه؛ قارشی خطلر یازوب ماتاشاسی کیلمدی؛ اول، اویلا-غان‌نك بتون بتون کیروسینه چقغان بو حال‌لرنك سبب‌لرن تورلی یاقدن اولچاسه‌ده، وبو آراده فوزینی البته عیبلی تابسه‌ده؛ آدم‌لرنك الیگه حدلی بولغان تورمش‌لری شول (ستروی)غه صالنغان‌لغینی توشونوب «بیچاره آومالی فوزی شول یاقغه آوغان کیتکان» دیب اوز اوزینی آرتق بورچوماغان واوزیله اش‌نی «قاراب قاریـق» دیب ایتوله تورغان بریول- سوق طبیعی‌غه اوز حالنچه قالدرورغه موافق کورگان ایدی.

درست: اول، فوزینی کوکلدن یاراته ایدی؛ شونك‌ایچون آکا البته اوپکه‌سی صوك درجه قابارغان ایدی. لکن تدبیرلی لامعه، بو قاباروده هیچ‌ده فائده بولمیه‌چغینی، بلکه اوزینك

يرا گینی سزلاتوب اخلاقی بوزلوغه‌غنه سبب بولاچغینی سیزوب، ممکن قدر اوزن کوچله‌ب بولسه‌ده تیگزلگینی صاقلارغه اوز اوزینی جواتورغه تروشدی.

ایمدی بوندن صوڭ، فوزیگه، اوزینڭ بوڭا نیچك قارادیغی توغریسنده ایسه، اول بوندن صوڭ، هیچ بر بازیشو وخبرلشوده بولنماونی معقول کوردی.

بارچه بو حاللر ایله برابر، اول همانده فوزینی قزغانه ایدی. اول فوزینی سویگانی ایچون، آنڭ بو یاڭلش‌لغینه بو عادیلگینه، بر وقت تیران بر وجدان عذابی ایله پوشوناچغینی، اش اوتکاچ بورچی تورغان جهنم عذابی (اوکنو) ایله عذابلاناچق دیب اویلاب یراکنده فوزی ایچون بر مرحمت سیزه، آڭاآچی ایدی...

***

فوزی‌نڭ صوڭغی خطندن صوڭ، بو صاغش‌لر ایله بر یلدن آرتق وقت اوتوب، فوزیگه حکایه ایتکان سبب‌لر اوزرینه، میگلیبایدن (لامعه‌نڭ حاضرگی ایرینڭ اسمی) کیلگان جاوچینی قبول ایتارگه مجبور بولغان ایدی.

بو حاللر اوزره آراده بر نیچه یللر اوزوب، بو شهرگه قاینشلربیلگ یاقینلرندن برسینه ایکی کوندن بیرلی قوناق بولوب کیگانلر، لامعه ایسه یالگز شهر اچینه چقغان آراده کتبخانه‌غه کروب—یوقاریده یازلدیغی کبی— فوزی ایله اوچراشدیلر. بو وقت؛ لامعه، فوزینی، اوزندن بیك اویالور هم قاوشاچغینی اویلاب، ممکن قدر آتا یراكلرنی سزلاتاچق، اوپکه‌لر ایله بورچوماي، بلکه دوستلق چه‌غنه حالینی بلورگه واوزینگده حالینی بلدرورگه تیوش کورگان وشولای معامله ایتکان ایدی.

مگر؛ فوزی سوز آراسنده فخریه‌سی توغریسنده قسقه‌غنه بر ایکی سوز أیتور أیتماس؛ لامعه اوزینی تیگز کورنشده توتا آلمه‌غان؛ یراگنده، خاتون قزلقده بولا تورغان کوچلی بر عزة نفس نازك وعالی، قدر وحرمتینه به‌رلگان بر جبرلنو طییوب، بونگ سببی، وبر اوچی ایسه بیلگولی فوزی اولدیغی ایچون، صوڭغی درجه قاداوقلی، جان کیدرگچ بر قاراو ایله

فوزی گه تگالب قاراغان ایـدی. وبو قاراوی ایله گویا «قایده‌سینگ وجدانگ؟ بومی آدمچیلک؟ سین، وفاسزلقگ آرتقلی مینم بتون بتون ایذگو امیدلرم، قدرم حرمتـم جیل‌لرگه اوچوروغـه سبب بولدگ!!..» دیـگان معنی‌نی لامعه‌نگ چراینده فوزی آچق اوقوغان ایـدی.

بونگ اوزرینه فوزینی-بوقارینی یازلدغی روشده – (سیقوندی) ایله شاشدرغان، ئلله نیندای تاتلی اوتکان خـاطره‌لرینی اویلاتقان ایدی. ایندی فوزیگه اوتورغان ییرندن، بولونغان کوننـدن نیچه یل‌لر الك تمام باشقه یرلرده بولونه، وشونده یوری: لامعه ایلـه هنوز مکتب‌نـگ صونگغی صنف‌لرنده، کیله‌چکده‌گی پلانلرینی تزوب کیکاشه‌لر کبی‌کورینه باشلاغان ایدی. اول حاضر، لامعه ایله کیچرگان ساعت‌لرنگ ایگ نازك، ایگ معنی‌لی-لرینی خاطرلی ایدی.

فوزیگه حاضر، گویا، آتلار مسکاوده جای کون‌لرنگ برسنده داچالرغه سیرگه چقغان‌لر: اورمان‌لرده بولون‌اق‌لرده‌تورلی تاغ باشلرنده یار قریلرنده، کوزلرینه اوخشاغان یرلرنده بولونه‌لر؛ طبیعت‌نـگ

عبرةلی کورنشلرینی تماشا ایده‌لرکبی طیبوله؛ تورلی‌سینه‌تورلی معنی‌لر بیره‌لر، بوکورنشلر برسوز أیتوب تورغان توسلی کورنه، کوکل‌لرنده‌گی سیزنولرنی آلاردن سویله‌نه‌لر؛ قایچان بیك موکلی، قایچاغنده هیبت‌لی اثرلر بیره...

قول‌لرنده برکتاب دولا؛ صوبوی‌لرنده تاغ قروی‌لرنده صوزولوب اوتورالر؛ برسی اوقی، ایکنچی‌سی تکلای؛ اوقوب چقغاچ، یازوچی‌نڭ فکری قلمی‌توغریسنده تیکشره‌لر، هر بری اوز قاراون آراغه‌صالا؛ اوزتلمزده بوندای نرسه‌لرنی یازغان اثرلرنڭ یوقلغی ایچون آچینه‌لر؛ بو یولده هر تورلی فداکارلقده بولنوغه سوزبیرشه‌لر کبی کورینه ایدی!

آی یاقتی‌سی کیچه‌لرنده، بریاغنده اورمان بریاقده جایلوب‌یاتقان صحرالر آراسنده بورغالانوب کیتکان یلغه‌لرنڭ کوزگی کبی‌یالتراب یاتقان‌صاف‌صووی اوستنده؛ طن، جیلسز هوا اچنده کیك صولش آلوب، فوزیده‌ایشکاك‌لر، لامعه قویروقده اولدیغی حالده کچکنه‌گنه (اوتقه)ده یوزمکده‌لر کبی طیولا ایدی. بو آراده هر ایکیسی تیره یاقده‌غی

کوزلرینه اوچراغان بر کورنشگه کوز سالالر: آچیق وطولغان یوزی ایله قاراب تورغان آی: گویا حال تلی ایله «ایکاو بولساڭز اوچونچڭز مین بولامن، میندن تارتونماڭز! مین، سزنڭ کبی فرشته کوڭلی صاف ونازك عاشق ومعشوقلرغه بوظالم دنیانڭ تاغلر کوتارماسدای آچی وقاتی حاللرینی برنیگه صانامای بر یاقغه آوداروب یبارورداى چدام وصبر بیروب تورغان سرداشلرمنی، بویاقتی کیچەلرم ایله، آدم بالالری یاراتلغاندن بیرلی تربیه ایته کیلمکدەمن. مرحمتسز طوپاس، طاش قدر قاتی کوڭلی آدملردن جبر کورگان دنیاتلی وموڭلی دوستلرم، مینم شولەلرم قوچاغنده کیك صولش آلالر... دیواندن آیورماسز آدملر، مینم کیچه لرمنڭ قدرینی بلمای: قورصاقلری طولغانچه آشاغاچ تیرلەب پشوب خورلداب یوقلاغان ساعتلرده: قارشمده نازلی نازلی یاش دوستلرم بولماسه مینده بیك موڭابور ایدم. بوندلی طن کیچلرده سزنڭ سرلەشکان نازلی آڭفراشولرڭزنڭ تەنی بوزا تورغان ابسکان قاتی جیل،

وآلار سببلی کوتاریلوب آرامـزنی قاپلاغان طمراو بولوطلر بولماغانغه: مین، بو مینوتلرگزنك. اوزینه آیروم مقدس وایذگو مینوتلر ایدگینی بیك سیزه‌م. سویله‌شگز! درتله‌شگز! مینم عزیز دوستلرم! بختلی ساعتلرنك قدرینی بلوگز!» دیگان توسلی تورا ایدی.
فوزینك قواننده ایشکاکلر بولسه‌ده چیتکه کوتاروب قویغان، لوتقه‌نی اوز کیونچه صو آغمی بوینچه قویغانلر؛ اوزلری، بیك تیران تاتلی سیزنولر ایله کومگانلر...
آنچق بو آراده لامعه‌نك قویروقده‌غی ایشکاگینك یوواشقنه صدرلغان تاوشی، یلغه تیره‌سنده‌گی باقه‌لرنك توروب توروب سیکرشوب آلولرندن چقغان چوپلداولری؛ بر چیکرتکه‌نك آرونی‌ده بلمای (چ.ر چرر) چرلداب تورووی؛ اورمان آراسنده‌غی آغاجلرده قوناقلغان قوشلرنك بوتاقدن بوتاقغه قونغانده، قنات آرالرندن چققان پرلداولری؛ توروب توروب ایسوب آلغان جیل ایله‌ن ئلمه قایدن یراقده سازلق لرده‌غی باقه‌لرنك ایشتلوب آلغان تاوشلری؛ اورماننك آرغی یاغنداغی آولدن اتچلرنك قچقرووی؛ صاقچی‌نك

شاقلداوقلرینه قاتش بر برسی آرتندن
آول‌اتلرینك ارولری.. هنوز فوزینك
قولاغینه ایشتلوب تورغان توسلی طبیله...
طن صاف هوا آرتقلی، بر برسینه بتونله‌ی
باشقه اورنلردن چقغان تورلیچه بولغان
تاوشلردن جیولوب، ایشوتلگان بو
(یاڭغراق) لر آراسنده اوزینه بر
تورلی آیروم بر لذت، آیروم بر ذوقلر
اچینه کوملگانلر کبی طبیله ایدی. بیگره‌ك لامعه
نڭ، قاراشی ایله تاشلرغه جان کرته‌چك مائی
کوزلری؛ اوق جیه‌سی کبی صزولغان
نچکه قاشلری؛ طولغان آی نی کونله‌شدرر
درجه‌ده باقوب تورغان یوزینه تیره‌یاق
ماڭلاینه سیرپلگان نازك ویموشاق
صاچ بورتکلری ایله اوزینه آیروم بر
کورنشده؛ بر قاراو ایچون دنیالرنی
صاتلاماس درجه‌ده قوری بر روح
(جان)دن عبارت بولغان لامعه‌نڭ فار-
شوسنده بولنو کبی سعادت وبختلیلككه
اوچراغان فوزی؛ اوزینڭ بارلغینی
نیچوك طیسون؟!.. آندن باشقه یشا-
مككه نیندی معنی بیره آلسون؟.. ایمدی
فوزی ایچون بوکبی بختلی ساعتلرنی‌ده
کورمك میسر اولماسه؛ زماندن

شکایت قیلورغه حقی بولاچق؛ شول چاقدهغنه ظالم دنیانڭ جیکوینی أیتوله‌چك! لاکن... قایچان‌که، اول، لامعه کبی پیر فرشته‌سی‌نڭ قارشوسنده بولنو سعادتینه نائل بولغان؛ اول، بو ساعتده دنیانڭ هر جفالرینی کوزگه آلدرماو حدلی کوچ حاصل ایتکان ایدی...

***

نهایة، فوزی بو تاتلی خیاللر اچنده ایکان، یوقوسندن اویغانغان کبی سیسکانوب کیتدی، اوتورغان یرنده کیناتدن بر توزغالو، بر آلماشنو بولدی؛ اوزون بر صولش آلوب گرسندی. یوزنده بر شادلق سیزوله باشلادی؛ چرایی توزالدی؛ بر اشنی بر سوزنی بیلگوله‌گان کبی بر روشگه کیلدی. بونڭ اوزرینه، نیدر سویله‌مکچی؛ تورمش وکیله‌چگی، توغریسنده، لامعه ایله نیدر کیڭاشه باشلامقچی بولوب، فوزیده بر جدیة (اشانچلی‌لق) کورنشی کورنوب آلدی...

آڭلاشلمغان حال! لکن... بوده اوزاققه بارمادی؛ ئـلله قایدن کیلوب چققان بیلگوسز بر شبهه آنی سوزندن کیسدی. ایمدی بو یولی: ئـلله نی

ایتورگه تــله‌بده، أیتورگه قیمغان بــر کورنشگه کیلدی...

فوزی؛ بوتاتلی خیال‌لر، اچ کوکل‌دن چقغان تورلی تارماقلی سیزنولر آرا‌سنده بوتالدیغی حالده، لامعه همانده، فوزیدن موکلی قاراولرینی آلمای‌ایدی. بایتاق مینوت‌لر اوتدی؛ هر ایکیسی آلنلرینه قاراغان، کوزلرن توشورگانلر؛ کوز قاراشلری ایله حال تل‌لری ایله، گویا ئلله نی أیتورگه تله‌بده، برسیده باشلارغه قیمغان توسلی کورینه‌لر ایدی، شبهه یوق؛ هر ایکیسی تیران برکوکل خاطره‌لری، آراسینه طالوب کیتکان کبی کورنه؛ لکن... تیکشرلو بره‌ك قاراسه لامعه، اوزنــدن بیــگره‌ك فوزی ایله مشغول، آنی اولچاوده ایدی.

فوزی ایسه بارلغی معلوم بولوبده، توتوب بیلگوله‌نمگان؛ کوکلندن کیلگان بـر تاوش ایله صوغشه؛ وبو تاوشنی ایشوتماسکه؛ آنك بیرگان خاطره‌لرینی انوتورغه توروشقان کبی کورینه‌ایدی. بو بیلگوسز سیزنو ایله بورچولوب آکا تاغیده لامعه قارشنده‌اوزینی عذرلی کوستره تورغان بر نرسه‌سی بار کبی طیبوله ایدی!

فوزی بو حالده ایکان، لامعه بر نرسه‌نی، بر فکرنی بیلـگوله‌گان، صـوڭ درجه توپـلی، اچ کوڭلدن بولدرورغه تلەب کرشکان کشیلرده کوریله تورغان بر کورنش ایله، کوتاریلوب‌فوزیگه‌توغری قارادی؛ آنڭ طالوب کیتکانونی آڭلادی.

فوزی، بر لامعه‌گه قارای، بر آلدینه قارای ایدی. گویا: لامعه‌یاغندن برسوز ایشتوله؛ اول سوزنی ایشتورگه تیوشمی وبونڭ اوزره اش کوررگه یارارمـی؟ دیگان کبی کوڭلی‌ایـله‌سویله‌شمکچی بولغان دای ینه آلدینه قارای ایدی.

اول؛ بر وقت، کوڭلی ایـله تمام اشنی بتوروب طنچلانغان کبی بولوب آلا؛ اوتورغان یرنده قوزغـالوب آلا؛ بر تزون ایکنچی تزگه آلشدره؛ آرقه‌سی ایله اورندقغه تایانوب لامعه‌گه قاراب بر سوز باشلایـاچق کبی بولا؛ برنچـی حرفنی ایتورگه آغزی آچولغانـدەغنه، ینه، اچدن کیلـگان بیلـگوسز بر سیزنو (الوگی موڭلی تاوش) نـڭ قزغـانچلی بورچووی، بیراگنـدن صزوب آلا؛ فوزی ینه برونغی حـالینه توشه؛ ینه باشونی بوگه؛ ینه اوی‌غه طالا ایدی.

***

لامعه، فوزینڭ بو حاللرینی کوره ایدی؛ اول سیزه ایدی. آنچـق؛ کوڭلی ایله بولوشووی سببلی لامعه‌نڭ صناغانن توشونورگه فوزیگه البته اورن قالمغان ایدی. شول قدریسی؛ فوزینڭ کوڭلنده نی ایسه؛ لامعه‌نڭده کوڭلنده شول ایدی.

لامعه؛ ئلله قایچان کوڭلی ایله اشنی بتورگـان، معتـدل (تیگز) چرای ایله توگال بر صالماقلق، طنچ بر کورنشده ایدی. بونڭ ایله برابر لامعه فوزینڭ کوڭلنده‌گینی شبهه‌سز آڭلای ایدی.

وبو نرسه؛ نق اوزینڭ اوی‌لاب برکتوب قویغـان اش توغریسنده ایدوگینی‌ده سیزه ایدی. مگر فوزینڭ بو توغریده، کوڭلی ایله بو حـدلی صوغشون، بو حدلی قینالدیغن، طشقه چغار ورغه بازنمی تور دیغینه حیران قالا ایدی. چونکه اول، آنڭ آومالی بر یکت ایدگینی بیله ایدی. آنچـق آنڭ بوخـلقی بیـك اورنسز یوروتلوو ینه کیونه ایدی. اول فوزینڭ اوزندن باشقه‌غه جاوچی‌لمق توغریسنده کوستر گان سببلرگه اشانسه‌ده بـو توغریده آنـڭ قاراوننده تیکشروونده

یاکُلش‌لق بولغانینی سیزه ایدی.
لکن، لامعه‌نک خلقی عالی (بیوك) ایدی. اوتکان اش‌لر توغریسنده فوزینك یاکُلش‌ارینه (زامیتقه)لر بیرو فائده‌سز ایدی، وگینی آکُلاب، هیچ بولمسه فوزینك بوندن صوکغی قاراولرنده یاکُلشمای اش ایتدیگنی تلای ایدی.
بونك ایچونده فوزیکه، بر اوتکون‌لك اوز سوزلی‌لك، اویلاغانن بولدره آلورلق توگال برچداملق بیروردای توغریسی فوزینك جانی کوکُلی ایچون توپلی واشانچلی برکوچ کرك فکرنده ایدی.
اول، فوزینك آخرده‌راق: «فاینش‌لرینك سودا اشلرینی رەتلەب یرروته بلمورلك برکشی صوراشولرینی» سویله‌گان دقیقه‌لرده فوزیکه آیانچلی قاراولر قویغان ایدی. اول، دوستی‌نك بوندای اواق سبب‌لرگه بنا ایتدیگی ایچون، برباقدن ایسی کیته؛ بریاق‌دن بوندای عادیلك‌لرده بولنغان ایچون بویموشاف کوکُل‌لی دوستی‌نی بیك قزغانه ایدی.
لامعه، چندانده، عالی برخاتون ایدی. بوندای خاتون‌لر بیر یوزینك

فرشته‌لر یدر. بونلار آرتقلی آدم بالالری، باشقارووی ممکن بولووی خیال‌لرینه‌ده کیتورمگان اش‌لرگه، توگال بر اشانچ‌لق ایله سزغانوب کروشه‌لر. هم‌مقصدلرینه‌ده یته‌لر. بوکبی خاتونلرنڭ تأثیری آستینه توشکان اش‌ده معجزه (عادتدن طش) دیگان نرسه یوقدر.

شبهه قیلماگز! تیره یاغگزغه برقاراگز! دنیا تورمشینڭ کرك قایسی باغی بولسون، بولمش وبولوب تورمقده اولان، بوترکلك آغمی ایله آغوب بارمقده بولغان بیوك اشلر حال‌لرنڭ سببلرینی، اوچونی: ایلڭ آخرده بر خاتونڭ قولنده بر اوینچاق‌ایدوگینی کوررسز!..

هر اوزگارولرنڭ کوب سببی، طامری (خاتون) بولوب چقار.

حال بویله ایکان؛ لامعه؛ سویگان دوستی‌نی‌اشکه توتولدره آلماسمی ایدی؟ آنی ملتمزنڭ داهی‌سی (گیروبی) ایته آلماسمی ایدی؟...

خایر! ایرلر آراسنده‌ده قولداغی بارماق کبی صاناولی بولغانلرده هم‌بیك سیراك کوریله تورغان؛ اوز سوزلی چدامل‌لی عالی کوڭللی لامعه ایچون،

بو بر نرسه تو گل ایدی. هیچ شبهه یوق،
اول اوزن، هم فوزینی — اگر برگه بولاچق
ایسه‌لر — خلقمزنڭ کیله‌چه‌گی ایچون
اوز الوشلرینه تیگان خدمتلرنی توگال‌-
لگی ایله باشقه‌ره‌چق و بونڭ سببلی
اسملری ملتنڭ تلنده تأریخنده قیامتکه
قدر قالاچق درجه‌گه یتکوره‌چك ایدی.
بوڭا اول اوزیده اشانه ایدی.

ایندی بو اوچراشونی فرصت غنیمت بیلوب،
لامعه، فوزینی تجربه قیلوب قارامقچی
بولدی. بونڭ ایچونده الکده آنی
تورلی شبهه و بازمسزلق باطقاقلقلردن
چغاروب اوزینه قاراتور ایچون،
یاڭغراولی تاوشی ایله، لامعه اولتر داشینه
ده‌شوب: «فوزی!» دیدی.

نیران بر یوقو، آغر بر طالغنلقدن
سیسکانوب اویانغان کبی، فوزینڭ
کوزلری کینه‌تدن زور آچیلوب، لامعه
قارشوسنده توگال برتابشرلو کورنشنڭ
صولشده آلمای تورا ایدی. لامعه،
دشکه‌چده، فوزینی کوب کوتدرمدی،
بوروشچه سوزگه کرشدی:

— سین، هنوز حاضر ده‌ده «اول گل
چیچه‌گی کبی نازلی امیدلرنی تجربه

قیلوده فائده چقمای، آلارنی اویلاب
تورو قدریسی ایچون گنه یاری»
دیگان فکرگده سکمی؟ هر نی قدر
(غروبوی) بولسه‌ده: اگر سین
بو، درتسز یا گلش قاراوده بولساڭ؛
چندان حالڭ بیك قزغانچ، کیلچکده
سینی، بیك تیران بر وجدان عذابی
کوتوب توردیغنی بوکوندن سیکا أیتوب
قویایم. مین سیکا؛ (ناتاتسیه) وعظ
بیروب أیتووم توگل. توبنده بوکا
هیچده حقم یوق. ایسکه گنه توشورام:
سین، بر گنه مرتبه آرتگغه، آلدگغه،
بارچه بوتیره یاقده‌غی‌لرغه کوگل
کوزگنی بر آچوب قاراساڭ نیلر کوره-
ینه؟ ـ دنیا، و آنده‌غی خلق، وشول آراده
بزنڭ تاتار ملتی، اوزمز، مین وسین
باشقه‌لر... چندنڭ، بو بارچه‌لر بارچه‌مز
قرق ایللی یاخود آلتمش یل آشاب
اچوب: کیونوب توروب‌ده شول
کیونچه گنه؛ تاوش‌سز نیسز؛ آخردن
برحیوان کبی، ئولب کیتار ایچون
گنه دنیاغه کیلدکمنی؟ بو (ترك‌اك)
دینلگان آغم‌نڭ طولقون‌لری، مرحمت‌سز
طاشقن‌لری بوینچه شولایغنه آغوب

. بار ورغه تیوشمی؟ آدم‌لر، باراتلش‌لرندن بیرلی حکم سورمکده بولغان قزغانچ‌حال‌لر؛ آدم‌لرنڭ بر برسینڭ قان اچوشمك‌لرینه قارشی (قرنچه‌دن قدرنچه)(١) دیگاندای هیچ بولمسه بر سوزگنه ایتوب قالو، بو وحشی یرتقچ دنیانڭ خیانت‌لرینه بوی صونمدیغمزنی بلدروب، بر طبر چنوب قالو ایچون گنه یاراتولدق، شونڭ ایچونگنه یشه‌ایمز توگلمی؟

مینمچه، آدم‌نڭ مسلك و امیدی، قوری بر تاتلی خیال‌غنه بولماینچه، بونی بولدر ورغه تور وشمق؛ شونڭ بوینچه اشکه کروشمك —دنیا ترکلگی‌نڭ تاوش‌سز نیسزطن‌غنه آقغان آغمی بوینچه‌غنه یوقلاب آغونچه-طاشقونلی‌طولقونلی‌قارشیق آغمی‌ایله بەریلشوب صوغشوب آغو ایله‌در. دنیاده یشاونڭ لذتی‌ده شونڭ ایله‌در. چونکه ترکلکنڭ هر نقطه‌سی صوغشدن عبارتدر. چن آدم حقیقت (توغریلق) یاغندن یاوزلق هم یاوزلر ایله طارطشور؛ یا اوستکه چغوب مقصودینه یتار؛ یایسه

---

(١) قرنچه - قرمسقدغه أیتوله. یاخشی اشکه هرکم یاردم ایتارگه کرك. آزده بولسه برده بولمەاندن آرتق، دیگان اورنده أیتوله تورغان بیك معنی‌لی مقال.

بو یولده اوزی قربان بولور. چن سعادة چن بختلی‌لکده بونده‌در. یوق ایسه، آدم، دنیاده توردی نی؟ تورمدی نی؟ چن آدم، توغریلق ایچون مسلکی ایچون ئوله‌رگه کیره‌ك. بو وقتده‌غنه آدم، یشاگان اسمن آلورغه یاراقلی بولا.

ایمدی کیلسه‌ك، سینك ایله بز؛ حاضرده، خلقمزنك توقسان توقزی، نادان‌لقدن فقیرلکدن، آچلقدن، آدم‌لر آراسنده صانارغه یاراماس درجده توبان وقزغانچلی‌لق‌نك چیگینه یتکان‌لری حالده بز، قاینش‌لرمزنك نیچه یوزلب بیچاره ضعیف آدم‌لرنك کوز یاشلری ایله یاصالغان؛ آدم‌قانی ایله بویالغان: یالتراوقلی (میبل) لری، پارلداب تورغان یورط بیرلری، شالتراب تورغان کییوم‌لری آراسنده، طن‌غنه ناوشسزغنه بوکیدشکه صالقون قان ایله فاراب تورمق، بیرلوب یاتمق، یشاو توگلدر. اصل ئولو ایسه مونه شول‌در! بو روشده بز اوزمزنی گه آلداغان بولامز. بزنك ایچون بوندای یالغان یشاولر ایله اوز اوزمزنی جوانوب تورغونچه، چن یشاو اولغان، خلق فائده‌سی ایچون توروشوب بو یولده

ئولمك آرتق‌در. بولای بولغانده‌غنه کیله‌چکده وجدان عذابندن قوتولوب، کوڭلمزنی طنچ‌لندررمز؛ شول چاقلرغنه آدم‌لر آراسنده صانالورغه یاراقلی بولورمز.

یاش چاقلرنده ناچار تربیه سببلی، همت‌لری سونوك، وجدان‌لرینه باش بولغان عادی آدم‌لر بلکه معذور بولسه‌لرده؛ لاکن سینڭ ایله بزگه، اشنڭ اصلن، زمان‌نڭ کیدشینه تیوشلی روشده خلقمزنڭ کیرا کارن بله توروب، کوره توروب، خلقمزنڭ کوندن کونگه توبان یاقغه یومارلانوب بته باردیغنی صالقون قان ایله، کوز کوره تماشا ایدوب قاراب تورمق کیچرلماسلك جنایت‌در؛ اوزینه آیروم بر وحشی‌لقدر. بونڭ، بر ونغی‌زمانلرده، شرق‌خان‌لرینڭ، چیت مملکتدن کیلگان قوناق خان‌لرغه، زندانده‌غی عیب‌لی‌لرنی کیتوروب آرسلان‌لرغه تاشلاتوب کوستروب تماشا ایتدکلرندن آیورماسی بر بویاوده‌غنه‌در!!...

(لامعه بو برده سوزینه بر آز آیرما بیردی. آنڭ صولشی کیسبولگان ایدی... حتی چرابنده‌ده بر اوزگارو سیزوله؛

تیگزلکدن چغا یازغان ایدی.!
بونك اوزرینه بر ایکی دقیقه اوزغاچ، لامعه ینه اوزون بر صولش آلوب سوزینه کرشدی.)

ایکنچی یاقدن قاراساق، حاضرگی صوك یل‌لر آراسنده، خلقمزنك، اوقوغان واوقوچیلرغه بولغان قاراولریده البته برونغیچه توگل؛ سیزلورلك روشده آلماشندی؛ بایتاق توزالدی.

اول زمان‌لرده؛ ترکلك آغمی ایله صوغشوچیلرغه بیك تیرس قاراو ایله قاراوچیلر، امیدلرنك نشئه‌سن سوندره‌لر ایدی. حاضر ایسه هر کم اوز (ایدیئا)سینه بولغان خدمتی، آزده بولسه یوقغه چقمایاچغینی کوتوب توروچیلرده بولا باشلادی. قرق ایللی یل‌لرده بولا تورغان اوزگارش‌لر اوچ دورت یل اچنده بولوب آلدی؛ کوبدن توگل (ریسقه) کورنگان اشلر حاضرده (عادی) دیرلك درجه‌گه أیله‌نوب کیته یازدی.
بونك ایچون، حاضر ایندی، خلق فائده‌سینه طرشوب بو یولده اش کورمك اول چاقده‌غی‌لر کبی کوچ بولماس؛ هم زور فداکارلقده کیره‌کمی.

اویلاو مچه، بز حاضر، خلق آلدینه کیلوب چقساق، بزگه قرون قاراماوغنه توگل؛ — یاش چافلرمزده، آلار ایچون، آلارنڭ کیلەچکده‌گی سعادت واینگو — لکلرینی اویلاو امیدینڭ بیرگان روحی ایله، نی‌ده‌دلی کوچلکلرنی‌ده کوزگه آلدرمای حاضرلندیگمزنڭ فائده‌سینی، امید اوراقلرینڭ بیره‌چك بیمشینی بو کون‌ده کورمکچی، بونڭ ایله خلقمزنی آوزاندرمق نیتنده اولدیغمز ایچون، خلقمز، بیگره‌کده ترقی وتعالی (آلغه بارو، یوغاری کوتارلو) یاقلی بولغان ضیالیلرمز، بزنی — قوانشوب قارشی آلاچقلر.

سین: «آقچه‌سز اش قیلمق ایچون زور فداکارلق کیراك» فلان وفلان کبی بر نیچه، بوراکسز آدملرنڭ، ایرونچاك لکلرندن چقغان، یوق بار صلتاولرنی ئلله نیندای، اوزینه برتورلی، فلسفه کبی ایتدروب، آڭلامقچی بولاسڭ!.

اول وقتلرده، بلکه بوڭا تایانوب، بو یاڭلش نظریه (تیئوریه)نی (چسن)دن آیوره آلماو ایچون بلکه عذرلی بولسا کده؛ لکن حاضرده بوندای صلتاو لرغه بیرلوب، ایذگو امیدلرنی «امید»

کیو نچدگنه قالدرو، کیچرلماسلك عیب؛ اوزینه بر تورلی کوکل خسته‌لگیدر.

بو نلك ایچون‌ده، مینم اشانغانم، حاضرده شول: درست، جیغان، صاقلی آلتون‌لرمز، پراسینت‌لری کیلوب تورغان سیریه‌لرمز بولماو معنی‌سی ایله آقچه‌سز بولسه‌قده، باشقه‌لرغه محتاج بولماسدای روشده تورمشمزنی توگال‌له‌ی آلاچغمزده شبهه یوقدر. غرب (Западъ) عالمنده، البته بو بلك‌لر، آچ تورمقدن باشقه اشکه یاراماسه‌ده؛ سوادسز بر ملة آراسنده — اورتا مکتب کورگان‌لرگنه توگل — اوقی یازه بلگان‌لرده راحت یشاب تورالر...

ایك تیوشلی‌سی؛ بار قدر بیلك‌مز ایله خلقمزنی، هلاك لکنك چیگینه یتوب کیلگان ملتمزنی صوك صولش‌ده توتوب قالورغه یوروی تورغان فدا کار آدم‌لرنك آراسینه کروب، اوزمزگه بر الوش بر خدمت تابوب؛ آچ یالانغاچ، مسکین خلقمز اوستینه، چیتدن بورژولار فامیلیاسندن صانالوب بوغاریدن (وحشی‌لکدن آیرماسز اولغان حال) صالقون، قان ایله تماشا ایدوب قاراب

تورغانچه، آلار آراسینه قاتوشوب؛ آلار ایله برگه یشاب؛ تورمش‌نڭ هر یاقلرندن آلار ایله اورتاقلاشو آدم چیلکدر. کشی‌نڭ، بار قدری ایله، دین وملته‌ده‌شلری قان قرداشلری ایله اورتاقلاشقان بیلگی، اوزینه‌گنه جیوب آرتدروب یاتمقدن اولان کوب بیلکلردن آرتغراقدر.

ینه قایتاروب أیتمم؛ بولارنی سیکا أیتووم اوگراتو توگلدر. چونکه بولار، سینڭ ایله، نیچه یللر ألك هر وقت اویلاغان؛ بیاگوله‌گان مسلکلرمز ایدی.....)

لامعه بو سوزلرنی شول حدلی معنی‌لی قاراولر، شول حدلی موڭلی سیکوملی بر کورنش ایله سویلی ایدیکه، بیچاره فوزینڭ قاشنده شخصی هر نرسه‌نی یوق ایتدرگان ایدی. بو دقیقه‌ده فوزی عزیز بر انسان، خدانڭ هر بنده‌سینه برده یاقلاوسز تیگز قارای تورغان بر فرشته بولغان ایدی.

آنڭ کوز آلدینه بو وقت، ملتی‌نڭ ایڭ ضعیف‌لری، ناداناق سببلی آچ یالانغاچ قالغان فقیر ومسکین‌لری، آورولری جیولشقانلر کورینه‌لر ایدی.

بـر یاقدن بولارنی هنوز قانلرین اچوب یاته تورغان وجدانسز تاش کوکللی کشیلر طمع کار حیله‌لی ملالر، تورالر ایدی.

اوقو بیلو یاقلرنده، تره‌زه‌لری ییرگه کروب بتکان مکتب‌لر؛ کومر ازلری ایله ایدانلری قاپوقلنوب قاتقان مدرسه‌لر کورنه‌لر ایدی.

بو خاللرنی خلقینه آکلاتوب چاره‌سن تابار ایچون لامعه ایله ایکیسی اشکه کرشکانلر؛ ایر بالالر ایچون اوزی، قز بالالر ایچون لامعه، آیروم مکتب‌لرده معلمه بولوب؛ کیچ چاقلرنده زورلر ایچون آبروم قورص آچقانلر، خلقغه سویلی آکلاته‌لر ایدی.

بر یاقدن لامعه‌ده، هر آطنه کیچ خاتونلر جمعیتی یاصاب خاتون قز ایچون کرکلی بیلکلرنی، یورط آنالرینه کیله‌چکده آنا بولاچاق قزلرغه سویلی؛ یاکی چققان کتابلرنی اوقوب چغالر تیکشره‌لر.

بـر یاقدن تورلی ادبی وباشقه جمعیتلرده بولونالر؛ تل، املا مسئله‌سنی نیکشرشه‌لر؛ لغت ازلیلر؛ تاریخی معلو-

مات جییالر ، باشقه تل‌لردن ترجمه ایته‌لر...

فوزی آول‌لرغه چغا، تورلی یراق آزیا ییرلرینه سیاحت‌گه چغا، آلار آراسنده یوری، حال وتورمش‌لرینه اوگرانه، کورگان بلگان‌لرینی، وبو آراده کوگلینه کیلگان خاطره‌لرینی، کونلك دفترینه یاروب قالا... تاتار تلنده ادبی جمعیت‌لر طرفندن چغارله تورغان ژورنال‌لرغه یباره...

***

بو تاتلی امیدلرنك بیرگان یمشی اوله‌رق فوزی‌نك چراینده بر شادلق، بر کوگل طنچلغی کوریله ایدی. بونك اوزره توگال بر تیگزلك واشانچلی‌لق ایله؛ فوزی ایتدی:

ـ لامعه! بارچه بو ایذگو ومعقول فکرلر؛ سین أیتکانچه: البته یاکی سوزلر بولماسه‌ده؛ میگا روح کوگلیمه بازمچیلق بیروی ایچون، سیگا نی تل‌ایله تشکر ایتوب بترورگه بلمیمن.

بونك اوستینه، مینم کوگلمده گیلرنی سین تاغیده تاتلاندروب کوستروب قویوولك ایله، یراکم‌نك ایك تیران ییرلرنده ایذگو امیدلرنك چرورگه

باشلاغان اورلقلرینی صوغاردڭ! ایمدی، ئلله نیندای اوزمده توشونوب یته آلمغان وسوسه جبلرینی ازوب تاشلادڭ! مینی تورلی بولانق، طمراو قارانغی شبهه‌لر باتقاقلغندن چغاروب یاڭی بر جان بیردڭ! سینڭ ایله اوچراشومزنڭ برنچی مینوتی ایله کوڭلمنی تامرلاشه بارغان فکرمنی سیڭا ایمدی أیته‌ورگه بازمچیلق ایتا آلامن:

تاتلی امیدلرنڭ بارلقغه چغو یرلنده اوچراغان (تورموز)لر مینمچه‌ده، اول چاقلرده‌غنه اولوب بو صوڭی یللرده ایسه، روسیه مسلمانلری بختینه موافق، قرق ایللی یلده آطلایاچق آدوملنی، دورت بیش یل اچنده آطلادقلرینی کورماس قدر صوقر، آڭلاماس قدر طوپاس توگلمن؛ بونڭ ایچونده، الوگی ایذگو امید گللری ایله کوکره‌کلرمزنی بیزه‌کله‌گان کیونچه خلقمز آراسینه آتولمق ایچون بار قدر بارلغم ایله، بو کوندن بو ساعت‌دن حاضرمن...)

فوزی بو یولده لامعه تارشوسنده بر بر آرتلی وعده‌لر آنطلرنی قییدی؛ توکدی... بار قدر استالغینی، بو وقت

بارون صرف ایتدی... بو ساعت قوزی چندان عالی بر انسان، فداکار بر ملتچی کیسلگان(١) ایدی.

ایکی آراده ینه‌ده بایتاق سوزلر اوزایدی؛ جاندروب تورغان قاینار سوزلر، ئولک‌گه جان کرته‌چك، تاشلرنی یموشاتاچق نازك وایذگو فکرلر سویله‌ندی. هر ایکیسی مسعود (بختلی) ایدی. هر ایکیسی معصوم (گناه‌سز) بر فرشته اولغان‌لر ایدی!

ألیگه‌چه برسی بر سینه سوز آراسنده آکلاتوب صالغان مسئله‌نی آچقدن آچق‌غه سویله‌دیلر: فوزی، خاتونن (فخریه) دن؛ لامعه، میکلیبای‌دن آیرولاچق بولدی‌لر:

* * *

لامعه‌ایرندن آیرلووی، فوزی‌فخریه‌سن، آیرووی ایسه: بولار حقنده، خلقمزنك عادتینه کیروسنچه‌ایدی؛ یعنی، لامعه‌ایرندن آیرولاآلوونك مشکل‌لك کورنمی‌ایدی. چونکه میکلیبای لامعه‌نی یاراتوب تورمدیغی لامعه‌نك باشده سوزندن‌ده

(١) اش تمام بولوقه کیسولو دیب أیتوله

آکلاشلوب؛ بونك اوسنینه، بر آرصلان بکت حدلی سوزنده توروچان، اویلاغانینه یتوشمکده دیپلوماتلرنی کونلهشدرهچك درجهده تدبیرلی عقللی بولغان لامعه ایچون، بر ایکی سوز ایله میکلیبایدن اوزینی شرعاً آیورتدرمق بر نرسه توگل ایدی.

بیگرهکده خلقمزنك مدرسهلرده ایکیده بر «طلاق» مسئلهلری اوقی اوقی، چنغوب بتکان، روحلری شونك ایله تربیهلنگان؛ خاتون آیورمق، آلارایچون کیومنی صالوب تاشلاودن آیرماسی بیك آزغنه ایدگینی لامعه بیك یاخشی بلگانلکدن ایرندن آیرولووی طبیعی (عادی) دیرلك درجهده بیلگولی ایدی. الیگه حدلی توقتالوب توروبده، فوزینك فکری توغریسنده آیروم آچق بلمگاندن ایدی. ایمدی فوزی، اچ کوکلی ایله بوکا وعدهلر قییغاچ، لامعه بوکا کوکلینی برکتدی. بو کوندن اوك کیچ ایله میکلیبایغه، بر سوز چغاروب — فوزی ایله اوچراشو توغریسنده، وبوندن صوکده آنك ایله سوز بیرشولرینی برسنده ایتمای — فوری، بوندن صوك

اوزینڭ باشقه بر فکرگه کیلووی کبی بر نرسه بر پلان حاضرلب اوزینی، ایری، شرعاً، آیروغه مجبور ایدەچك بر حالگه قویەچق بولدی.

مگر فوزی ایچون؛ فخریەنی کیسا- کدن آیوروب تاشلاب کیتو، بر قدر عادتدن طش کبی کورنه؛ بیگرکده فوزی کبی نازلی ویموشاق کوڭللی بر ایر ایچون، طوپاس بر عادت؛ بلکەده تربیەلیلگینه کیمچیلك کیتورور- دای بر اش کبی کورنه ایدیسەده، لاکن. . . بو مینوتده، لامعه یانندە، فوزینڭ کوڭلی قرچ کبی بورکتلگان؛ خلقمز قاراونده کرك نی حدلی (ریسقه) کبی کورنەچك اش کەده، صالقون قان ایله یاقلاوسز قاراردای، توبلی بر قرار (سوز بیرو) تامری یوراگینه اورنلاشقان؛ تیره یاغنده بولغان، الیگه حدلی تورمشلرنی بر حملەده بر یاقغه بەرونی کوزگه آلدرغان ایدی.

***

چندانده؛ بر ایکی‌نڭ برگه یشاو- لرینه نی نرسه آرتقلی بولا آلاچق

خلق‌لری بر بوسینه اوخشاغان؛ فکرلری بر، مسلک‌لری، یشامك‌دن مقصدلری بر؛ قسقه‌سی: ایر و خاتون اولمق ایچون قارالغان یاق‌لردن هر برسی توغری کیلگان لامعه ایله فوزی، دنیاده یشاولرنده‌ده برگه اوماسه‌لر، تاغی کملر برگه یشاسونلر؟! بونلر بیت، عادتچه «عاشق معشوق»غنه توگل؛ جان‌لری برلشکان، اچ کوگلدن یاراتوشقان چن دوستلر. بوندن آرتق هر یاغی توغری کیلگان بر عائله، بو وفاسز دنیاده اویلارغاده یارامی!

بارچه بو حال‌لر اوستینه طشقی گوزل‌لك یاغنده‌نده؛ لامعه، فخر النساغه تیگلاشرگه یارامی تورغان درجه‌ده گوزل ایدی. بیگرکده، توروش یوروشنده، اوتورشنده قاراشنده اول، صوك درجه نازکلك و تربیه قاعده‌لرینی صاقلی یرتووی ایله گوزل‌لگینی بر قات ینه آرتدرا ایدی. جدیدانه بعض نرسه‌لر توغریسنده سویله‌گان چاقده، صاف وآچیق آهنك (یا کغراق)لی تاوش‌لری، ایکی طوپاس بر حیوان‌نك تیران یوقولرندن سیسکانده‌چك حدلی اثرلی

اولدیغی کبی؛ سودا و محبت توغری-
لرنده، موڭغایوبغنه اکْغراشولری،
یراکنڭ ایڭ نچکه یرنده‌گی قل‌لرنڭ
اوستینه صزا ایدی!

اول، سوزلری آراسنده بولغان
تورلی نرسه‌لرده، سوز روشینه
کیلوشلی کورنش‌لرده بولنه؛ قایچاغنی
موڭلی بر چرای کوستره؛ قایچان
آچیق شاد بر کورنش‌ده؛ سوزنڭ
جدی‌ره‌ك اورن‌لرنده، چراینده بر
فعالیة (بولدقلی‌لق) علامت‌لری کور-
یله ایدی.

بارچه بو توگال‌لك‌لری اوستینه،
لامعه‌نڭ اوزون کرپك‌لری آراسنده
اوزینه آیروم بر روشده کوزلرینی
توتوروب قاراب آلولری ایچون گنه،
آدم، هر بر فداکارلق‌لرنی کوزگه
آلدرمیه‌چق، قوری شول باقش‌غه مظهر
اولمق ایچون یشایه‌چك قدر سیکوملی
ایدی.

دنیالر قدر تاغ‌لرنی هنر وصنا-
ئع‌لری سببلی توزان حالینه کیتورگان
آدم‌لرنڭ غیرت و اجتهادلرینگ اوچونی
ازله‌ساك، بیك کوبنده: شول فرشته

توسلی خاتون‌لرنڭ کوز قریلرنده‌غی
بر نیچه قل‌لر (کرپك) ایدوگینی
کوراچکمز. . . . . .

قسقه‌سی، «ایولنمك»، «ایر وخاتون‌لق»
برفکر ومسلکده بولغان ایکی آدم‌نڭ
برگه یشامك‌لرندن عبارة ایدیگن
آڭلاغان فوزی ایله لامعه ایچون،
یتوشکان، بر برسینه شبهه‌سز یاراقلی ایدی‌لر.

دورست لامعه‌ایندی بر ایر ایلان‌نیچه
یل‌لری یشاگان بر خاتون ایسه‌ده، فوزیده
برخاتون ایله‌شول حدلی‌یشاگان بر ایر
ایدی. فکر ومسلکچه اخلاقلری‌بر برسینه
اوخشاغان ایکی دوست، بر برسینه یکت
وقز اوله‌رق قاوشمق‌غه ایکنچی‌درجه‌ده،
بلکه حیواناق‌دن کیلگان هوسلرگه
قاراغان نوبان‌بر قار او ایله قاریلر ایدی.
شونڭ ایچونده بو یافنی، تل‌گه کیترو
توگل خاطرلرینه‌ده آلمادیلر. اگر
آراده برسینڭ کوڭلینه، مثلا فوزیگه
«ایمدی لامعه‌قز توگل» دیگان برفکر
کیلسه؛ لامعه‌ده «سین‌ده بیت ایمدی
یکت توگل» دیگان توسلی قاراب
قویاچق ایدی.

ایمدی باشقه‌چه بو ایکی‌نك آراسینه توشاردای نی‌نرسه‌بولورغه تیوشلی؟... نی‌ده قالمغان ایدی‌بیت!....

***

فوزینك توردیغی شهردن ایللی آلتمش چاقرم چاماسی بر آولده اچ سرلرن یاشرمای تورغان، آتاسی ایله بر توغمه قارتچق توتاسی بار ایدی. آتاسی اورنینه قالغان بوقارتچق‌غه فوزی قایچاغنده باروب بر کون ایکی کون توروب کیله، قایچاغنده فخریه‌سی ایله‌ده باروب قوناق‌لاب کیلسه‌لرده، لکن فوزی توتاسینه‌یالگز بارسه، کوکلنده تیونله‌نوب تورغان سرلرینی؛ قاینش‌لرینك، خاتونی‌نك بریاقدن قزقلی، بر یاقدن قزغانچلی، عادة وتورمش‌لرن، اوزینك فکری ومسلکی بولار ایله اویشوردی‌توگل لیگن حکایه ایته، توتالی انولی دردلرن سویله‌شه‌لر ایدی.

فوزی، فخریه‌گه جاوچی یبارورگه توغان قرداش‌لری صاریلغان‌چاق‌لرده‌ده بو توتاسی کوکلندن بونی اوخشاب یتماسه‌ده، اوزیده بالا چاغاسز بولغانغه بای فامیلیا ایله آرالاشو سببلی، فوزی

ارتقلی بلکه یاتلرغه محتاجلقدن قوتولوینی اوی‌لاب، کیروده قاقمغان ایدی.

قارتچق‌نلک اوز توغریسنده اویلاوی فوزی ایوله‌نگاچ توغری کیلگان ایدی؛ فوزی توتاسنی تربیه ایته، آنگا یاخشی یاردمده بولونه ایدی.

مونه ایمدی؛ فوزی ایله لامعه، برسی ایرندن برسی خاتونندن آیورلغاچ‌ده ایک برنچی کیکاشه‌چکلری بو قارتچق، حاضرلکچه باروب تورورلق ایوده بونک ایوی بولدی.

لامعه بوکون کیچ ایله‌نوک میگلیبای ایله سوزنی بتوروب، قاینش‌لری تورغان قالاغه‌قایتاچق‌لر؛ آنده شرعی برآیورلو یاصاب، لامعه توپ توغری فوزینک توتاسی تورغان آولغه کیته‌چك، فوزی‌ده حاضر لامعه یانندن کیتکاچوك؛ توتاسینه لامعه ایله بولغان اوچراشولرنی سوز بیرشولرنی، وبوندن باشلاب الیگه حدلی بولغان یارم یورتی، نی ایسکی نی‌یاکی، قاتش تورمش‌دن یکی؛ راحت ومسعود، ملی، فداکار برتورمش ایله توره باشلاچق‌لرینی قسقه‌چه یازوب بوکوندنوك مکتوب صالاچق بولدی.

ایرته‌سی کون، قاینشلرینه خدمتدن توقتاو قدرسنی‌گنه کیسوب أیتوب توتاسی یانینه کیته‌چك وآنـده بارغاچ فخریه‌سنی شرعی صورتـده آیوروب مکتوب یباره‌چك بولدی.

بوروش، هرایکیسی سوز بیرشوب، بر برسینه رحمتلر أیتوب شکرانـه‌لر ایتوب، حاضرلکچه کورشوب آیورلدیلر. لامعه قوناق ایوینه، فوزی قاینشلری‌ـ کیچه‌گنه، مکه توپراقلری ایسکی صولر اچروب «توفیق»غه کرتورگه کوچله‌نگان فخریه‌سی ـ ایوینه قایتوب کیتدیلر. فوزی بولده اورامده یورومی ایدی: آیاقلری یرگه تیمی اوچـا ایـدی! بو نشئه ایله ایوینه‌ده قایتوب یتدی. هیچ نیگه کوز صالمای توغری یـازو بولمه‌سینه کردی.

***

ایمدی کیلسه‌ك؛ فخرالنساغه ! . . بو «الله بنده‌سی» بیچاره بـر یاقلی خاتون. کیچه‌گنه ایرینی بورچودیغی ایچون، — حکایه‌نك باشنده یازلغـان کبی — اوز اوزندن نیلر اویلاوده ایدی؟ اول، بو کون فوزینك چغوب کرورگه دیب‌گنه کیتکان آرادە بتونلای باشقاروب قایتدیغنی

آڭلاسه، نی أیته‌چك، ونی حالده بولاچق ایدی؟ ایری ایوگه قایتقاچ‌ده آڭا نی روش کورنـورگه توروشه ایـدی؟ کیچه‌گیلرنی فوزی انوتقانمی ایـدی؟ یا ایسه بو کون شونك اوپکه‌سی ایله بوڭا قرون قارایه‌چقمی ایدی؟

نیچوك بولسه‌بولدی! توغر یلقدن بر یاقلی‌لقدن بولو وی‌اوستینه، دیندار صاف کوکل‌لی‌لکدن کیلـگان بر کورنش، بر قاراو، بازنور بازونماس بر کوز صالو ایله فخر النساء ایرینی قارشی‌آلدی. لـکن... لـکن فوزی بونی کوردیمی؟ فخریه‌سینك قاپچاندر بر وقتلرده، تیاترگه بارغانده یاراتوب کیدرگان کولمکده ایدوگینه کوزی توشدیمی؟... های های! فوزی بونلاردن بیك... بیك یراق ایـدی. آنك کوز آلدنده لامعه؛ کوکلنده آنك ایله اولتر شودن توغـان، اورنلاشقان مـلی فدا کارلك سیزنولری طولغـان ایدی...

فوزی بولمه‌سینه‌کروی ایله‌نوك انلشمیچه‌گنه طشقی کیوملرنده صالمایینچه استال یانینه اوتوردی، قولینه قلـم آلوب توتاسینه مکتوب یازارغه کروشدی.

* * *

ایری نڭ، نیدندر بیك بورچولی اشلی ایدوگینی سیزوب، فخر النساء فوزینڭ اوستالی یانده جیران حیران قاراب توردیغی، صوڭندن «بولغامییوم» دیب بورولوب اوز بولمەسینه چغوب کیتدیگن، فوزی کورمدی‌ده، طیمادی‌ده، هم کرکسنمەدیده! اول بونی کورسەده بر اشاره ایلەنوك، چیتکه صاوشدرەچق (اتەچك) ایدی.

کاغدنڭ بر یاغینی توتردی، ایکنچی یاغینی‌ده آچدی، بر آز کوزلرن أیلەندروب قلمینی اویناتوب توردیده ینه یازارغه توتوندی. یازدی یازدی یازدی... کاغدنڭ ایکنچی یاغیده تولوب اوچونچی‌سیده تولارغه یاقونلاشقانده، دیوار (استینا) غه آصلغان کالیندارغه قارادی‌ده مکتوبینه چیك بیردی.

مکتوب: فایناب تورغان تاتلی امیدلر، ایذگو ومقدس نیتلر، چیکسز فدا کارلك‌لر، عهدلر، توپسز سعادةلر ایله کوملگان ایدی.

بو وقت، بولمەنڭ طشقی یاغندن ایشتولگان اواق اواق تقرداغان آیاق

تاوش‌لری اوزرینه فوزی کینه‌تدن سیسکانوب کیتدی. اول، بوتاوش‌لر نیدن ایدوگینی بلمادی توشونمادی. مگر یراکنده بیك آچی، اوتکون بر سزلاو طیدی؛ اختیارسز اوله‌رق، قولی باشینه تابا صوزلوب قولاوچلرینه ماکلاین قویدی. کوزلری بر یرگه توگاله‌نگان باشقه اعضالری، اچدن کیلگان بر بوغاوایله به‌یلنگان؛ گویا تگی تقرداغان تاوش‌لر فوزینك باولرینه چیشولمه‌سلك ایتوب قاداق‌لی‌لر ایدی...

بوحال اوزره فوزینك قولی آیاغی بارچه اعضالری، حتی کرپك‌لرینه حدلی قوزغاتماسلق بر بوغاوحالنده قالدی...

نهایة بریرگه قادالوب قاراب قالغان کوز آلمالرینی کوچ حال ایله قوزغانه آلدی. قولنده‌غی مکتوبینه کوزی توشدی. الوگی تپرداغان تاوش‌لرده توقتاغان ایدی. فوزی یوقودن اویغانغان کبی بولدی؛ بر سلکنوب آلدی. مکتوبنك باشندن آخرینه چه‌اوقوب چقدی.

یکی‌دن تاتلی ایذگو سعادةلر امیدلر ایله نشئه‌لی ایدی. ایمدی فوزینك کوزلری بریرگه قادالوب قالمای؛

اوینای ایـدی. بونڭ اوزرینه توگال بر صالماقلق ایله مکتوبنی بوگوب بر کانویرت آلوب اچینه قویوب یابشتردیك، طشینه توتاسی‌نڭ آدرسون یـازوب، پوچطه‌غه اوزی ایلتوب صالماق ایچون بولمه‌سندن چقدی.

بولمه طشنده (کریـدور) بوینچه بارغاچ باصقچدن توشوب، ایشك آلدی (آز بـارغه) چغا تورغـان ایشك‌دن‌ده چغوب ینه بـر ایکی باصاماق باصقچدن توشوب بارديغنده، ینه‌ده ئلله قـایدن بیك نازك، آدم تـاوشلری ایشتلوب کیتووی اوزرینه، کینه‌تدن یرا گندن طرناغان کبی بولدی. شول حالك فوزی هنوز آدوملـرینی آطلای باصقچدن توشوب یتکانده‌گنه، ایشك آلدینه کوزی توشوب، بش یاش چاماسی ندیم ایله اوچ یاشلر چاماسی نعیمه‌نـڭ بیك آشغوب یغوله سـوروله اوزینه تابـا یوکروشوب کیلدکارینی کوردی! آتالری ایشك آلدندن اورامغه چغوب کیتماسدن‌الك یتوشور ایچون یوکرشمك ایدیلر. فوزینڭ اولده بونلارغه‌اوستان‌گنه کوزی اوچراغان بولسه‌ده، شول یردن

کوزن آلا آلمای ، بیك توتوروب قاراب قالـدی. بو آراده، یوکره یوکره بیرگه سرلـگوب یغولغان سگلیسنی ، ندیم تورغزوب بر آز ماتاشقاچ، ینه‌ده اواق آدوم‌لری ایله یوکروشه‌باشلادیلر.

فوزی‌نـنك کوزلری زور آچلغان ایدی. فوزی توقتادی. آنك چـرایی صاپ‌صاری بولغان‌ایدی. شول سیقوندی ایله‌نوك ینه قپ قزل بولدی.

بو آراده فوزی «کوتام کوتام آشوقماغز!» دیدی.. دیدی اما.. لـکن اول بونی آغزنـدن چقدیغنی اوزی ایشوتمدی! اول بـونی، هـر وقـت ایودن چقغان‌ده أیته تورغـان سوزی بـولغانغه‌غـنه، ئه‌لیده تلندن چقغان ایـدی. چونـکه اول حاضر، باصقچ‌دن توشکان یرنده قادالغان؛ کوچ حال ایله اوزن توتا ایـدی. اول حـاضر برنی کورمی، آنك قاشنده بتون تیره‌سنده بولغان: یورت، یـورت تیکره‌لری ، اورام، بتون قالاسی ایله، کوك وقویاش قسقه‌سی‌بارچه‌بودنیا کینه‌تدن‌بر أیله‌نوب آلدیغنی کوره ایدی!..

فوزینك باشـی أیله‌نه، کوزلری

طوماﻻنغان حالده، چرایی بیك آیانچلی بر کورنش که کیلگان بر یرگه کوزن قاداغان تیران بیك تیران بر طمر اولق اچینه تالغان ایدی.

اول بو وقتده ندیم ایله نعیمه‌نڭ یوکروب کیلوب، اوزینڭ تزلرینی قوچاقلاب توردقلرینی‌ده سیز مگان ایدی. باﻻلر ایسه، آتالرینڭ؛ اوزلرینه قاراماي سویله‌نماي ــ باشته چاقده‌غی کبی ــ سویله‌تماي صوراشماي، ئلله‌قایده چیتکه قاراب قاتوب توردیغنی کوروب آنی اوزلرینه قاراتور ایچون، تزلرندن ایته‌کلرندن آصلوب، قوللرن یوغاری کوتاروب سیکرشه‌لر؛ وشول آراده بر برسینه، هم آتالرینه قاراب نیلردر سویله‌نه‌لر.

نعیمه — (صوزوبقنه) اتییو...م! میکا شیقولادکیتر ورسکمی؟ أتییم أتییم میکاشقا..

ندیم — نعیمه! أتییم اوزی بلوب کیترور.. أتییم شوﻻی بیت؟ اوزڭ بلوب کیترورسڭ؟ (نعیمه‌گه قاراب) شیقالاد آشاغانلارنڭ تشلری آورتا..

أتییم شوﻻی بیت «شقالاد آشاغانلارنڭ تشلری آورتا»؟ آتییم بزگه دفتر کیترور، بز ایکاو یازارمز نعیمه بین سینی ایراتم...

ایکی بالا، نی‌قدر اڭفرانوب‌تورسه‌لرده، آتالرندن بر جواب بر سوزده ایشتولمگاچ، بر آتالرینه براوز آرالرینه قاراشوب آلالر ایدی.

فوزی قایده‌در کوزینی قاراتقان؛ کوز کرپك‌لریده قوزغالمای ایدی.

جیتز بالا ندیم، بونی کینه‌ت آڭلادی، أتی‌سنی نیندایدر بر اوی چولغاب آلدیغنی کوردی؛ اوزلرینه قاراتمق ایچون صوڭ درجه کوچله‌دی.

نعیمه بر یاقدن ندیم بر یاقدن فوزینڭ قوللرینه آصلدیلر؛ کوچ بلا ایله فوزینی ایولدردیلر؛ سیکرشه سیکرشه موینینی قوللری ایله ئله‌کتروب، نهایة آتالرینی باصقچ‌غه چوکدردیلر. واوزلری همان‌الوگی سوزلرنی تکرار ایته‌لر ایدی:

—أتییم! قایتقانده شقالاد...

—یوق یوق أتییم... آنڭ تشی آورتور... أتییم بز بوکون نعیمه ایله کریدورده قووشوب اوینادوق.

—أتییم.. ندیم‌نی مین اوزدوم...

—مین سینی یوری اوزدردوم...

(أتییم... أتییم... أتییم...) بربر آرتلی قیولالر ایدی.

بو حالك، بو سوزلر آراسنده، آتالرینه توغالب توغری قارادیلر؛ بونك اوزرینه بر برسینه قاراشدیلر، کینه‌تدن هر ایکیسی‌ده سوزدن کیسولدی. چونکه فوزینك، برسوز دەشەرگه درمانی قالمغان حالده کوزلرندن ملدر ملدر یاشلار آغا؛ بالالرینه بیك موگلی سیکوملی قاراب تورمقده ایدی. بالالر، ینه بربرسینه قاراشوب آلدیلرده، هرایکیسی آتالرینك قوینینه کروب ایتاگینه اوتوردیلر. ندیم بریاقدن نعیمه بر یاقدن فوزینك موینینی نازك ویموشاق بلەکلری ایله بیك قسوب قسوب قوچاقلای باشلادیلر. هرقسولرنده آتالرینك آلدینه تغزلانەلر؛ گویا، «سینك درتلرکگه بزده اورتاقلاشیبق، بزده سینکی، سین‌ده بزنکی بیت» دیگان کبی، آتالارینه صاریلغان صاین صاریلەلر قسقان صاین قسەلر ایدی.

ندیم ایله نعیمەنك کوچلەنوب قوچاقلاغاندەغی اکغراشولرندن باشقه اوچوسندن برحرف سوز چقمی ایدی!..
هرلی قدر آتالرینك یغلادیغنی کورمگانگه صالنمقچی بولسەلرده، قوچاقلاب تورا

تورا آتالرینڭ کوزلرینه قاراب آلالر، بیتینه بیت‌لری ایله صرپالانه‌لر ایدی.

بوحالده فوزی اوزون بر صولش آلوب گرسندی. بالالرینی هرایکیسی‌نی کوزلرندن اوپدی. بونڭ اوزرینه ندیمده نعیمه‌ده گرسندیلر.

کوچلی بر آورونی دارولاب، اشدن بوشانغان دوقتورلر کبی، قول‌لرینی بوشاتدیلر. آتالرینڭ بوزندن قات قات اوبارگه، یاش‌لرن یموشاق ایرن‌لری ایله کیبدررگه سورتارگه کرشدیلر. ایمدی هر برسی طنچ‌لاغان ایدی. فوزی بر نرسه‌نی اویلاب بیلگوله‌ب اشنی بتورگانلرده بولا تورغان برطنچلق حالینه کردی. چرایی تزالدی. بالالرینه تاغی برکوزن توتوروب قاراب، آقرن‌غنه اورنندن قوزغالوب تورا باشلاغاچ، آتالرینه توروغه یول بیروب توگال برتسلیمیة (تابشرلو)ایله ندیم ایله نعیمه‌ده آتالری ایتا گندن توشدیلر؛ برآتالرینه، بر، بربرسینه قاراشوب «قای یاقغه بورلور» دیگان توسلی، شبهه قاتوش برتابشرلو ایله اراشوب تورار ایدی.

فوزی بالالرینی اوزاق کوتدرمادی؛ آیاق اوستینه تورغاچ، ایکی‌سینه ایکی قولینی صوزوب «أیده‌گز!» دیدی.

ندیم ایله نعیمه؛ أیتوب بتورگوسز شادلق ایله بیرلوب، اواق‌غنه بارماقلری ایله آتالرینک قوللرینه توتوندیلر. قایسی یاقغه بورولاچق؟ وقایده آلوب باره‌چق؟ آلارنک آنده قایغی‌لریده یوق اشلرنده‌ده توگل، توگال بر تابشرلو ایله آلنلرینه قاراب تورالر ایدی.

فوزی آرقاسن قاپقه‌غه أیله‌ندردی. ایو یاغینه بورولوب باصقچدن منه باشلادی. ایشك آچوب ایو اچینه‌ده کروب، اچکی باصقچ‌دنك منوب، کریدور بوینچه، ایکی بالاسی ایکی قولنده بولدیغی حالده فوزی یازو بولمه‌سینه کردی. قولینه قلم آلوب هیچ بر سوزسز نیسز، تاغی نیدر یازارغه اوتوردی.

ندیم ایله نعیمه، ایکیسیده یاناشه اوستال چیتنده بر آتالرینک یوزینه بر کاغدگه قاراب توروده ایدیلر. گویا بو یازو آلارنك کیله‌چکلری بوینچه چغارلغان بر (صود) کاغدی کبی، ترکلکلرینك کیره‌ك قایسی یاقغه بولسون،

قرار ایدوله‌چك؛ اش بتورله‌چك وقتلرنڭ صوڭ دقیقه‌لرینی کوتکان توسلی؛ طنلرنده چغارمای کوتوب تورمقده ایدیلر.

فوزی بو یولی اوزون یازمدی. یازوب توقتاغاچ کانویرت اچینه قویوب، طشینه آدرس یازوب خدمتچینی چاقردی. خدمتچی‌گه کانویرت‌نڭ طشینی کورساتوب: (مونه شونده یازلغان آدرس بوینچه تابشرلوی کیره‌ك) دیدی. خدمتچی مکتوبنی آلوب چققاچ، فوزی طشقی کیوم‌لرن صالوب قویدی. طنچ وتیگز بر کورنش ایله بالالرینی ینه بر ر اوپدی. «ایندی بارگز باغچه‌غه! اویناڭز راحت‌لنوب» دیدی.

بو وقت فخریه‌ده کروب کیله ایدی. ندیم ایله نعیمه آتالرینه سیکوملی بر قاراو ایله قارادیلرده؛ صوڭندن آنالرینه «بز اوز اوستمزده‌گی وظیفه‌نی اوستدن توشوردك... ایندی‌سین‌ده اوزڭ ایچون توروش!...» دیگان توسلی ایتوب، آنالرینه‌ده برسوزوب قارادقلری صوڭنده یوگرشه سیکرشه چغوب کیتدیلر.

19 1/22 17

***

مکتوب، لامعه‌گه ایدی. خدمتچی
کیتروب بیرگاچ‌ده لامعه آچوب اوقودی.
مکتوبده شول سوزلر یازلغان ایدی:
«لامعه! مینی کیچر! بالالرم بار ایکان
(؟!) ممکن توگل...»

فوزی.

فوزی.

بتدی.

بتدی

Книжный магазинъ
КАШИФІЯ
Кокандъ, Ферганск. обл.

شعرلر کتبخانه‌سندن.

١ نچی دفتر یاش عمرم (ایکنچی طبع)
٢ « ملت محبتی مجید غفوری اثرلری.
١٢ شه‌ر تین
٣ « عبدالله توقایف شعرلری
٤ « عبدالله توقایف شعرلری
(١نچی و٢نچی قسم‌لر) ١٢شه‌ر تین
٥ « یکرمنچی عصر قویاشی
م. کریمبایف اثری ١٠ تین
٦ « نجیب دوماوی شعرلری
١٢تین.

باصلوب چقدی:

اوگی بالالر (مجیدغفوری‌اثری) ١٥تین
فوزی (ش. مصطفی اثری) ١٥تین

ناشرلرنده ومشهور کتابچیلرده صاتیله‌در.
ناشرلرگه آدریس: